

**THE SIGNIFICANCE OF TISHA
B'AV IN 2015:
SEEKING MEANING IN TRAGEDY**

The Curse of the Past

An indifference to history can be a blessing

BY PETER McGRATH

Don't know much about history," began a popular 1960s song about high-school romance, and the words summed up a basic American attitude. Then as now, Americans displayed a remarkable indifference to their own national past, let alone anyone else's. Was the Declaration of Independence in 1776, or 1787? What was the Louisiana Purchase all about? Or the Mexican War? Even the U.S. Civil War—the historical episode that raised the most searching questions about national identity—is largely unfamiliar to Americans. In his 1987 book "Cultural Literacy," E.D. Hirsch Jr. cited a study in which post-secondary school students—ages 18 and 19—had difficulty with a straightforward essay on the surrender that ended the Civil War, simply because they couldn't distinguish the Northern general, Ulysses S. Grant, from the Confederate commander, Robert E. Lee. Basic stuff, as Ross Perot would say. But not to Americans. No other country cares so little about the past. No other people is so impervious to the claims of collective memory.

Is this bad? In the light of events in the post-cold-war world, collective memory no longer looks so inviting. Where watershed events like ancient battles exert a strong hold on the contemporary imagination, violence almost certainly follows. History makes Serbs kill and mutilate Bosnian Muslims, almost as revenge for their defeat at the hands of a Turkish army in the Battle of Kosovo 600 years ago. History can plunge the Middle East into war at any moment; for Arabs, the Crusades might have happened the day before yesterday, while for Israelis the Inquisition and subsequent pogroms and persecutions are all living memories. The current strife between Armenians and Azeris in the former Soviet Union has its roots in a long history of ethnic and religious warfare, the details of which can be recited by practically any

party to the struggle. In short, collective memory is an example of what the English novelist D. H. Lawrence called "thinking with the blood."

History in this sense is the enemy of civil politics. It rests on what the anthropologist Clifford Geertz describes as "primordial attachments": the human affinities that result from the sharing of kinship, custom, religion and language.

Living memory? Fallen soldiers at the close of the Battle of Antietam in the U.S. Civil War

These are what allow one group or tribe to distinguish itself from other nearby groups. Typically, moreover, they imply opposition: one group against another. Primordial attachments can be sublimated, as they were in Serbia for many years under Tito's Yugoslav federation, or in India under the secularist ideology of the long-dominant Congress party. But once formed, they never disappear entirely. In Serbia, it proved all too easy for Slobodan Milosevic to bring them to the surface.

No attachments: Americans are notable among the world's people for their virtual lack of primordial attachments. This is in part an accident of geography: the European discovery of North America is a recent event, as these things go, and European "civilization" arrived there more or less fully formed. It is in part a product

of demography. America is at bottom a nation of immigrants. With the important exceptions of the Native Americans and the descendants of African slaves, most Americans have forebears who moved to the United States precisely because they wanted to escape their histories. When Norman Podhoretz, the editor of the influential Jewish monthly Commentary, told a scandalized Gore Vidal that for him the U.S. Civil War was as remote and irrelevant as the War of the Roses, he was only voicing what any sensible child or grandchild of immigrants would feel: the whole point of coming to America is because it is a place where

primordial attachments don't count.

It is striking how few events in American history are capable of arousing zeal, to say nothing of hatred. Consider the Battle of Antietam in the Civil War. There, in savage close-range combat on Sept. 17, 1862, nearly 5,000 men died, and another 18,500 lay wounded—by far the heaviest single-day toll in American history. At the time, it was a national tragedy. Yet how many Americans today could even recall the carnage, let alone locate Antietam National Battlefield on a map? (It's in western Maryland, near the Potomac River.) At the end of the day, Americans respond more to the homely claims of daily life than to bygone passions. This is in fact America's great cultural strength: its ability to plow the past under, and to start history over again at the next growing season.

החולץ ליבמתו פרק רביעי יבמות

ולית ליה לרבי יוסי להבחין לית ליה. ורדופה וחברותיה דנקט
לשיל משום ר"מ: **א** הכי הייט רבי יהודה. הסתא לא כמי
למימר דאיכא בינייהו איבול דלא מסהברא ליה למימר שלא יחש רבי
יהודה באיבול לענין נישואין כדפי' בקונטר' אפי' דלפי המסקנא ליכא

אלא אימא רבי יוסי אומר כל הנשים ינשאו. חזן האלמנה ורבי יוסי
לא איבול אחא לאשמעינן דכנישואין אפילו רבי יהודה מודה דאסור
בימי איבול דהא שמחה היא אלא ינשאו אחא לאשמעינן ופליגי דרבי
יהודה דאמר כל הנשואות יתארסו ואלא ר' יוסי למימר אפילו נשואות
ינשאו ו' מחלוקת דבר ר' דהיי' אסור

צ"ח א מיי' פ"א פלגוס
לימות סלכא י"ד מור
ש"ס א"ח סימן פק"א
סימן פ"ב :

צ"ח ב מיי' פ"א פלגוס
יבוס סלכא י"ד מור
פ"ג טו' פ"א אפי' מ
סימן פק"א פ"ב :

צ"ח ג מיי' ט"ס סלכא
פ"ט טור פ"א אפי' מ
סימן פ"ב :

הגרות הב"ח
(ה) נ"ב להבחין איבועיה
אימא לית ליה וחיבועיה
אימא: (ג) רש"י ד"ס
ולא מימחה כחומר
אימא מזהו. י"ב ע"ן
לשיל דף כ"ט פ"ב:

ולית ליה לרבי יוסי להבחין (ה) לית ליה
ואיבעית אימא לעולם אית ליה ואימא רבי
יוסי אומר כל ארוסות גרושות נישאו אי הכי
היינו ר' יהודה איכא בינייהו נשואה ליארס
רבי יהודה סבר נשואה מותרת ליארס ורבי
יוסי סבר נשואה אסורה ליארס וסבר ר' יוסי
נשואה אסורה ליארס והתניא רבי יוסי אומר
כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני
האיבול וכמה איבול שלה שלשים יום וכולן
לא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים האי מאי
קושיא אימא דקתני רבי יוסי אומר כל
הנשים יתארסו מי אלימא ממתני' דאוקימנא
בארוסות גרושות ינשאו הי' כל ארוסות
גרושות ינשאו אלא מסיפא דקתני וכולן לא
ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים אינסובי הוא
דלא הא איתרוסי שפיר דמי אמר רבא תריץ
ואימא הכי ר' יוסי אומר כל ארוסות גרושות
ינשאו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה
איבול שלה שלשים יום ונשואות לא יתארסו
עד שיהא להן שלשה חדשים ואלמנה מן
האיורסין מי אית לה איבול והתני רבי חייא
בר אמי *אשתו ארוסה לא אונן ולא מיסמא
לה וכן היא לא אוננת ולא מיסמאה לו מתה
אינו יורשה מת הוא טובה כתובתה אלא
תנאי היא דתניא מראש חדש ועד התענית
העם ממעטין מעסקיהן מלישא ומליתן
מלבנות ולנמוע ומליארס ומלישא *שבת
שחל חשעה באב בתוכה אסור לספר ולכבס
(ואסור ליארס) ו"א *כל החדש אסור מתקף
לה רב אשי ממאי דליארס ליארס ממש
*דלמא למיעבד סעודה איורסין הוא דאסור
הא ליארס שפיר דמי אי הכי מלישא לינשא
נמי למיעבד סעודה נשואין הוא דאסור הא
לישא שפיר דמי הכי השתא בשלמא נשואין
בלא סעודה איכא שמחה אלא איורסין בלא
סעודה מי איכא שמחה אלא אמר רב אשי
שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה ושאני
אבילות דרבים מאבילות דידך: **מתני'**
*ארבעה אחין נשואין ארבע נשים ומתו אם
רצה הגדול שבהם לייבם את כולן הרשות
בידו ימי שהיה נשוי לשתי נשים ומת ביאתה
או חליצתה של אחת מהן פוסרת צרתה
היתה

אפילו ארוסות ליארס הגזיר ארוסות
רחשין אסו נשואה וגזרינן ארוסין
דאחרון אסו נשואין דאחרון ור' יהודה
סבר הנשואות יתארסו ולא גזיר ארוסין
אסו נשואין והארוסות ינשאו ולא גזיר
ארוסה אסו נשואה אבל הבחנה מיהא
אית ליה ונשואה לא תנשא ורבי יוסי
אפילו הבחנה לית ליה: ולי בטיי' אימא
איס ליה. והפ"ה ינשאו קתי (ולא
אנשואות קתי) אלא ארוסות קתי
והיי' כל הארוסות שנתגרשו ינשאו
חוץ מן הארוסות אלמנות מתמות
האיבול ולקמן פריך מי חיל איבול
ארוסות: אי כפי בינו ר' יהודה.
דרבי יהודה נמי שרי ארוסה לינשא
וליכא למימר הכא דלעיל דרבי יוסי
איבול אחא לאשמעינן דנשואין אסור
כל ל' יום דהא בנשואין כ"ט מודו
דשמחה היא וינשאו דקאמר רבי יהודה
אגרושה דליכא איבול קאמר: איכא
בינייהו נשואה ליארס. דקאמר רבי
יהודה הנשואות יתארסו דלא גזיר
ארוסין אסו נשואין ואלא רבי יוסי
למימר כל ארוסות (גרושות) ינשאו
הואיל וליכא איבול שרי ומשום הבחנה
לא מיחסרה דהא לאו מעוברת היא
וארוסה אסו נשואה לא גזרינן אבל
נשואות לא יתארסו דאיכא למיחש שמא
מעוברת היא ולי שרית לה להאחרס
אחי לאינסובי: כל הנשים ינשאו.
ואפילו נשואות: וכולן. הנשואות בין
גרושה בין אלמנה לא ינשאו משום
הבחנה עד שלשה חדשים: פ"ב נמי.
הני הכי כל ארוסות גרושות ינשאו חוץ
מן האלמנה אפי' ארוסה מפני האיבול:
וכולן. הנשואות לא ינשאו אפי' גרושה
דליכא איבול דחיישין להבחנה: א"ל
פסיפא דקתני וכולן לא ינשאו. דעל
כרחק הנשואות לא ינשאו קתי דהא
אוקמה רשא ארוסות ינשאו ולא
גזרינן משום הבחנה דנשואות הלך
סיפא. הנשואות קתי דקתני לא ינשאו
דבעינן הבחנה אבל איורסין שפיר
דמי ולא גזרינן איורסין אסו נשואין:
פריץ ואיפא פ"ב כו'. ודורו סיפא
אנשואין קתי דקאמר ומיהא לא
התני לא ינשאו אלא לא יתארסו:
ולא פ"ב פ"א. (ג) כלומר אינה מטוה
להתעסק בו: עובב כטובס. ובגן
דכתב לה מן הארוסין: פ"ג א"ל טנאי פ"א. אלא לטולס דקתני
מתני' כל הנשים יתארסו וכדפרשין בריש שמעון דאנשואות קתי
ואיבול איכא בינייהו ואשמעינן דאיורסין בימי אבל אסור ודקתני
לך קודם הזמן דקתני ומארכין תנאי היא דאיכא למתן דאסור
היה דקתני מארכין לאו דברי הכל היא ולא פבירא ליה לרבי
יוסי: א"ל אמר רב אשי. לא תוקמה כהני ורבי יוסי מודה כהני
דמארכין ודקתני לך ק"ו הוא שאני בין אבילות חדשה דהשתא באב
דתי אבילות ישנה ואבילות דרבים הלך קתני: **מתני'**
היתה

אין חוששין להתחבול על ירושלים
ולא דמי לאירוסין שאין אלא שעה
אחת וכדלוקחין בקודם דקודם אבל
בשבת שחל חשעה באב להיות בחובה
אסור ליארס דאי שרי אכתי איכא ק"ו
דכיבוס ומיהו בחגיגת סתרים מחיר
ליארס אפילו כפי' באב שלא יקדמו
אחר ברחמים והביאו ראיה מירושלמי
וה"ל דבאבילות דרבים יש להתמיר נמי
כדיבוס דכיבוס נמי דבר של פרהסיה
שלא יא טולס עוסקים לכנס ולספר
ולפסות ענמם וגרתי' שאין חוששין
להתחבול כלל וה"ל דהכא אסרי' ליארס
חוץ שלשים ובפרק בתרא דמו"ק (דף
ג. וס) תני כל שלשים יום לנישואין
משמע ליתארס שרי וי"ל דהיה רבי
יהודה דשרי אי נמי נשואין נקט
לאחר שלשים יום אפי' שבתא קתני
דלרין להתמיר ג' רגלים וגרחה לר"מ
דאפי' דאסרינן בבאבו ובאמו בית
השמחה עד י"ג חדש מ"מ מותר לישא
אחי שלשים משום מלות פריה ורביה
דכל ל' יום לנשואין סתמא קתני אפילו
באבו ובאמו דלא מפליג אלא באשתו
והפי' דקיים פריה ורביה שרי דהלכה
כרי' יהאש דאמר דבבא על יבמתו
*ישא אשה בזקמתו שנאמר כבקר זרע
אח זרעך (קהלת יא) ואם יש לו בנים
קטנים מותר לנטול אפילו חוץ ז' או
שאלו בנים כלל או לכל הפחות אחר
שבעה כדמשמע בבבבא דר' יוסף
הכהן (מו"ק דף ג.) דבעוד שיהיה בבית
הקברות אחר לחמותה לכו וגדלי בני
אחיוך ומשמע דכנסה לאלתר מדקתני
אפי' לא בא עליה אלא לזמן מרובה

(לקמן סב)

(ל' דיוסף סב)

ומפרש הסם דהיינו ל' ומשמע דלא בא עליה אבל נשואין הוא ור"מ
הביאו הירושלמי דקתני אפי' שבעה לא הכי כה עד לאחר שלשים
ומשמע בחמת משודכת שמח אחיה לאחר המנה קרואים סמוך לחופה
והחיר לטנסה חוץ שלשים משום פריה ורביה דבעל מאחר שאם לא
יש אחו לא ינשא אחרת ושמה אפי' אם לא היתה משודכת היה מחיר
מאחר שחפץ בה יותר מאחרת כדלכתנן *ברבי יוסף הבהן דמשום
פרנסת בניו אשתרי' אפי' שהיתה אבילה מאחיתה ומיהו הסם לא
אפשר בחלקו של אשתרי' אפי' שהיתה אבילה מאחיתה ומיהו הסם לא
דאסור במתני' ליארס חוץ שלשים ולא מפליג אפילו חוזה לינשא למי
שיש לו בנים קטנים או למי שאין לו בנים כלל לפי שזריכה להתמיר עדיין לינשא עד שלשה חדשים משום הבחנה ועוד אומר ר"מ דמי שאין לו
בנים מותר לישא ולבעול חוץ ל' דלא מקימח מלות פריה ורביה אלא בבטלה אבל חוץ ז' ימי אבילות אסור לנטול כדמוכח בריש בחובות (דף
ד. וס) דלא שרי אלא בבטלה עבות וייע מונן וכמה אביו של חתן או אמה של כלה דוקא ובשאלו לו בנים מיידי הסם מדקאמרין הסם דלכיו של
חתי בראיה *וינשאו רבא אל חתי שדבר מחר בבית הקברות לא רבא מד אחר שדבר או שמה משום פרנסת בנים שרי לנטול אפילו חוד

כמוסות ג. ט"ס פ"ב:
פ"ג סהרין כח: (ט"ס
ו"ס)
סניט כו:
(ס"ס כט):

כמוסות ג. ט"ס פ"ב:
פ"ג סהרין כח: (ט"ס
ו"ס)
סניט כו:
(ס"ס כט):

כמוסות ג. ט"ס פ"ב:
פ"ג סהרין כח: (ט"ס
ו"ס)
סניט כו:
(ס"ס כט):

כמוסות ג. ט"ס פ"ב:
פ"ג סהרין כח: (ט"ס
ו"ס)
סניט כו:
(ס"ס כט):

לשיל כפי' כ"ט פ"א
כמוסות ג. ט"ס פ"ב:
פ"ג סהרין כח: (ט"ס
ו"ס)

ל' (אשכנזי) ינשא

תניא רבי מאיר אומר טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו דברים של מיתה. דיספד יספדוניה דיקבור יקברוניה דיטעון יטעוניה דידל ידלוניה. היה ר' מאיר אומר גדול השלום שלא ברא הקב"ה מדה יפה מן השלום שניתנה לצדיקים. שבשעה שנפטרו מן העולם שלש כתות של מלאכי השרת מקדימין אותו בשלום. הראשונה אומרת יבא שלום. שניה אומרת ינוחו על משכבותם. שלישית אומרת הולך נכוחו. ולא דיין לצדיקים שמתתן בידי כבודו. שנאמר כבוד ה' יאסף. אלא שמקלסין לפניו יבא בשלום. יבא בשלום.

ענין אבלות ישנה והיא תשעה באב

בפרק בתרא דתעניות. מתניתין: ה' דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות. ובטל התמיד.

ה' הש"ס

אף על פי פרק המישי כתובות סב

עין משפט ור' מצוה

צב א ב מ"י פ"ד ס"א
אבות כ"ל א ס"ג
לאין סא מ"דע א"כ
ס"מ ע ס"פ א :

אורחא דמילתא. דרך ארץ שלא ישא עליו חטא ואשם הוא יטל לפסוקה שמתן לו רשות לכל דבר שפולקום פנאם וסיוולאם מדע בפדש. בדברי הימים במחלקת שהו שוכדים את דוד כל מחלקת חדש ואס"ג דמקמשחא דטגינא משמע שלא היה פרט מביט אלף חדש אחד בשנה ואין ללמוד תורה אור

מקס אלף חדש כאן וי"א חדשים
בנינו רב קרא יחירא דהכאה דה' אחרש בבית שנאמר לכל דבר המחלקות והיולאם דרש דהה ליה למכתב המחלקות הם המן לכל דבר מחלקות חדשי האנה וכהך דבר המחלקות הכאה וסיוולאם חדש בחדש לכל חדשי האנה משמע שהו מחלקות גלבים ומקשרים שמשקרים עם האהרן ו' חדשים בדילוג חו' חדשים בדילוג חו' חדש בחדש כ"י חדש בבית המלך וחדש בנינו ואף מלך חדש בבית רב וחדש בנינו: ופי' חדשים פדשים בנינו. האם בנינו שהי' ל' אף אש היה סמס וישלם לנטנה פשרת אלפים בחדש כשמחליפין אלו הולכין עשרת אלפים אחרים ובהדש השלישי עשרת אלפים שלישי' נמלא שממחו הראשונים בביתם ב' חדשים וק סולם במחלקותם ק: שאפשי פ"י אפרים. לפי מנין החליפות ק' היו עולים: שאני ספס דאיש ליש פדוסם. שהו נהים מניה המלך וחי'א רוח בימא לפיקרמקבלת עליה שיה' בבית המלך [חוק] אחד משני חדשים שקיין שיש לו שכר יש לה מוטם מרוחם והכשטיין אבל ת"ה מלוה דיליה הוא: אגסם שוכרים פו'. אידי דאפילו כה רב ורבי יוחנן בדרשא דקרא נקט לה נמי הכא: פאנים. באלמא הגוף: דשני כפ. הרגלו כה כעו כון דדש דש (ניסין דף ה'): דמפלא פכלי לא כספס. אשה הלימודם לשכל בנינו לקברים אינה תמימה ומפחדת במוח א' מהם שכבר למדת: בני פירקי. תלמידים שהרי

תוספת ר"ד

בד"י: הסיילום וכו'.
כי אהא רב דייא אמר
כגון ספנקי דטעובא:
הפועלים וכו'. אמר
ר"ם לאביי איכיל תנא
לאשמועינן במפיר את
אשרו שיל תועיל פי'
דלא סתוקבא סתני'
דקיינו שבת א' אלא
בסילום תועיל דאי
סמרין א' בשבת וכו'
סמרין ונאלין וכו'
נש א' בשבת א' ל'

אורחא דמילתא כמה פ' בקונטרס שלא ישא עליו חטא ואשם הוא יטל לפסוקה ואשם והי"ך ולא ר"עוכל הגבו דלקמן וי"ל דהאם בלא פתוי היו שמתם שהו בעליהן הולכין ללמוד תורה ולהיות תלמידי חכמים ואדרבה אדעתא דהכי נשאו שילכו ללמוד תורה וגררה לר"י דאשפעלים קאי ולא לתלמידים דהא אפי' שלא ברשות יולאין לעולם ל' יום ויחזור לביתו יום אחד והכא קרא קאמר חדש בנינו לו ב' חדשים למ"ד דאע"פ שהוא ברשות אלא אשפעלים קאי וקרא נמי דמיימי בפועלים איירי ואשם והכי קאמר כמתוך שאם הכא דאית להו רוחא פועלים דמתני' נמי אית להו רוחא וי"ל רוחא דהאם דמלאכה המלך נפיש: שאני שמעטת בית המקדש דתקופת סוכת. ואשם והא הוא קרא דאשה בן אדם האנה בשכרון מהמים גבי בהמ"ק כתיב דכתיב בתרי' והיה כי יאצרו אלקיך על מה אהה נאנח ואמרת (האם) אל שמעט פ' בזה וגמס כל לב וי"ל דהוא קרא קודם שורכן כתיב וכן היה אומר בניא לישראל שיהי נאנח על שמעטת בהמ"ק שטפיד ליחרכ וכו' וגמס כל לב מתוך האגחה שהיה אחר התורכן על שמעטת בית המקדש:

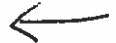
אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן אחרש בבית שנאמר לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חרש בחדש לכל חרש השנה ור' יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו שנאמר חרש יהיו בלבבנו שנים חרשים בביתו ורב נמי מ"ס לא אמר מההיא שאני בנין בית המקדש דאפשר ע"י אדירים ור' יוחנן מ"ס לא אמר מההיא שאני החם דאית ליה דרווחה *אמר רב אנתה שוברת חצי גופי אדם שנאמר ואתה בן אדם האנה בשברון מתנים ובמריחות תאנה ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר ויהיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמעטת כי באה וגמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הכתיב בשברון מתנים ההיא רכי מתחלא ממתנים מתחלא ורב נמי הכתי' וגמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח שאני שמעטת דבית המקדש דתקופת סוכת והוא ישראל ועובד כוכבים דהו קאולי באורחא בהדי הדדי לא אימצי עובד כוכבים לסגוי בהדי ישראל אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנה ואפי' לא אימצי עובד כוכבים לסגוי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנתה שוברת חצי גופו של אדם א"ל ה"מ מילתא חדתי אבל הא דשנן בה לא דאמרי אינשי דמלפי תבלי לא *בהתה: *הפילין בכל יום: מאי פילין אמר רבא בני פירקי א"ל אביי מאן דכתיב בהו' שוא לכם משבימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידו שנה *ואמר רב יצחק אלו נשוחיהו

מדות סג

יש כמון פק סג ב'

מדות דומה

ח"א דף סב ע"א חדש כאן וחדש נביתו שנאמר לכל דבר המחלקות כו' פרש"י ואין
 ללמד משם אלא חדש כאן וי"א חדשים נביתו כו' עכ"ל וטוד נראה לפרש
 דאין ללמוד משם י"א חדשים נביתו דה"ל בכלל זה ימי עיבורה וימי לידה ומקצתה לא בעי כל הני
 יומי נביתו אבל רב לא יליף משם אלא חדש כאן שלא ישא עליו חטא וחדש נביתו דקאמר כיון
 שלא נתן לו שיטור מסתמא כההוא שיטור דכאן הוה אבל ר"י ודאי דמצי יליף כולה מלתא מקרא
 ולפי דרכו יש לפרש הא דקאמר ור"י מ"ש שאני התם דאית ליה הכוונה כו' דה"פ דשאני התם
 דרשות להיות לו חדש כאן משום דאית ליה הכוונה כ"כ י"א חדשים נביתו דה"ל ימי עיבורה
 ולידה אבל מי שאיט מסבכ כ"כ נביתו אין ללמוד משם דרשות לו להיות חודש כאן ולכך נצי
 למילף מבנין בהמ"ק דהע"ג דלא היו מעבדים רק ב' חדשים נביתו שרי ליה להיות חדש כאן
 ודו"ק : שאני שמועה דבהמ"ק דתקיפא ט' . ההוא קרא דלפול מיניה ואהה בן אדם האנח בשבון
 וגו' אחרון בהמ"ק הוא דכתיב אלא דלא מפרש ביה כנאידך קרא והיה כי יאמרו אליך על מה אתה
 כאנח ואמרה על שמועה וגו' והאי טיבד טכבים דאדכריה חורבן בהמ"ק ואל"ל לא אמריתו אנחה
 שונרת חלי גופו כו' לא הוה שמיש ליה אלא מלתא דרב תיבו רב מודה דחורבן בהמ"ק שונרת
 כל הגוף דמשטיק וק"ל : מאן דכתיב ברו שוא וגו' אלו נשותיך של ת"ח ט' . יש לפרש הכתוב
 לפי דרש זה ע"פ מ"ש הם רעים ואנו רעים הם משכימים ואט משכימים כו' שאמר כי פועלי
 הרשות הם משכימין ומעריצים במלאכתן ושוא הוא כי הם אוכלים להם העצבים כיטי הוא למשמיש

עץ יוסף (ב"ר ר' יצחק יצחק)

ד' שאני שמועה דבית המקדש ט' . פי' חוס' וא"ל א"כ בשאלת העם"ם לקמן
 לא אמריתו אנחה שונרת חלי גופו של אדם והלא בחורבן בית המקדש
 אחר מעשה גם רב מודה דשונרת כל הגוף כמ"ש רב שאני חורבן בית המקדש
 וה"ל למימר לא אמריתו אנחה שונרת כל הגוף ויראה דגם העט"ם ס"ל לחלק
 בין מילתא חדתא לדשיקן בה אלא דס"ד דחד דרנא נחתינן שיטור לפחות
 חלי הגוף חדית ליה דכיון דדשיקן בה אינה פועלת מכל וכל והיינו סיומו דאמרי
 אינשי דמלפי תיכלי לא נהתא פי' אשה הלמודה לשכל בנייה לקוצרם אינם
 חמיה ומפחדת צמות אחד מהם שכבר למודה היא ואינה מתפעלת מכל וכל :
 מתנייה . הם צאמלע הגוף :
 מן בן יהן לידיו שינה אמר רבי יצחק כו' : דאי כפשוטו שאמר שוא לכם

All the Rabbis tell of its great qualities would take too long to relate.

21. Al Khazari: Let me hear a few of their observations.

22. The Rabbi: One sentence is: All roads lead up to Palestine, but none from it.¹⁴ Concerning a woman who refuses to go there with her husband, they decreed that she is divorced, and forfeits her marriage settlement.¹⁵ On the other hand, if the husband refuses to accompany his wife to Palestine, he is bound to divorce her and pay her settlement. They further say: It is better to dwell in the Holy Land, even in a town mostly inhabited by heathens, than abroad in a town chiefly peopled by Israelites; for he who dwells in the Holy Land is compared to him who has a God, whilst he who dwells abroad is compared to him who has no God. Thus says David: 'For they have driven me out this day from abiding in the inheritance of the Lord, saying, Go, serve other gods' (1 Sam. xxvi. 19), which means that he who dwells abroad is as if he served strange gods.¹⁶ To Egypt they ascribed a certain superiority over other countries on the basis of a syllogism in the following way: If Egypt, with regard to which a covenant was made,¹⁷ is a forbidden land, other countries are still more so. Another saying is: To be buried in Palestine is as if buried beneath the altar.¹⁸ They praise him who is in the land more than him who is carried thither dead. This is expressed thus: He who embraces it when alive is not like him who does so after his death.¹⁹ They say concerning him who could live there, but did not do so, and only ordered his body to be carried thither after his death: While you lived you made

Mine inheritance an abomination, but in death 'you come and contaminate my country'²⁰ (Jer. ii. 1). It is told that R. Hananyah, when asked whether it was lawful for a person to go abroad in order to marry the widow of his brother, said: His brother married a pagan woman; praised be God who caused him to die; now this one follows him.²¹ The sages also forbade selling estates or the remains of a house to a heathen,²² or leaving a house in ruins. Other sayings are: Fines can only be imposed in the land itself;²³ no slave must be transported abroad,²⁴ and many similar regulations. Further, the atmosphere of the Holy Land makes wise.²⁵ They expressed their love of the land as follows: He who walks four yards in the land is assured of happiness in the world to come,²⁶ R. Zērā said to a heathen who criticized his foolhardiness in crossing a river without waiting to reach a ford, in his eagerness to enter the land: How can the place which Moses and Aaron could not reach, be reached by me?²⁷

23. Al Khazari: If this be so, thou faltest short of the duty laid down in thy law, by not endeavouring to reach that place, and making it thy abode in life and death, although thou sayest: 'Have mercy on Zion, for it is the house of our life,'²⁸ and believest that the Shekhinah will return thither. And had it no other preference than that the Shekhinah dwelt there five hundred years, this is sufficient reason for men's souls to retire thither and find purification there, as happens near the abodes of the pious and the prophets. Is it not 'the gate of heaven'? All nations agree on this point. Christians believe that the souls are gathered there and then lifted up to heaven. Islām teaches that it is the

place of the ascent,²⁹ and that prophets are caused to ascend from there to heaven, and, further, that it is the place of gathering on the day of Resurrection. Everybody turns to it in prayer and visits it in pilgrimage. Thy bowing and kneeling in the direction of it is either mere appearance or thoughtless worship. Yet your first forefathers chose it as an abode in preference to their birth-places, and lived there as strangers, rather than as citizens in their own country. This they did even at a time when the Shekhinah was yet visible, but the country was full of uncleanness, impurity, and idolatry. Your fathers, however, had no other desire than to remain in it. Neither did they leave it in times of dearth and famine except by God's permission. Finally, they directed their bones to be buried there.

24. The Rabbi: This is a severe reproach. O king of the Khazars. It is the sin which kept the divine promise with regard to the second Temple, viz.: Sing and rejoice, O daughter of Zion (Zech. ii. 10), from being fulfilled. Divine Providence was ready to restore everything as it had been at first, if they had all willingly consented to return. But only a part was ready to do so, whilst the majority and the aristocracy remained in Babylon, preferring dependence and slavery, and unwilling to leave their houses and their affairs. An allusion to them might be found in the enigmatic words of Solomon: I sleep, but my heart waketh (Song v. 2-4). He designates the exile by *sleep*, and the continuance of prophecy among them by the wakefulness of the heart. 'It is the voice of my beloved that knocketh' means God's call to return; 'My head is filled with dew' alludes to the Shekhinah which emerged from the shadow of the Temple. The words: 'I have put off my coat,' refer to the people's slothfulness in consenting to return. The sentence: 'My beloved stretched forth his hand through the opening' may be interpreted as the urgent call of Ezra, Nehemiah, and the Prophets, until a portion of the people grudgingly responded to their invitation. In accordance with their mean mind they did not receive full measure. Divine Providence only gives man as much as he is prepared to receive; if his receptive capacity be small, he obtains little, and much if it be great. Were we prepared to meet the God of our forefathers with a pure mind, we should find the same salvation as our fathers did in Egypt. If we say: 'Worship his holy hill—worship at His footstool—Ho who restoreth His glory to Zion' (Ps. xcix. 9, 5), and other words, this is but as the chattering of the starting and the nightingale. We do not realise what we say by this sentence, nor others, as thou rightly observest, O Prince of the Khazars.

אברהם, ספר ספרים
ס"ג

קכו 251 הדרות

נפטר אחד אתר עיניים קשים תפטר בבית
המחר וזה הג'ם וואלף שלא לטחז אך
במקום שמלוכלך בצואה לטהר אותו במעט
יין ולעשות לו ארון שלם מיט נעגל בישראלגין
ותכריכין והבתנות שמלוכלכין מחמת עינו
ליתן תוך הארון. בתולה בת תשע שנים
נפלה וזיה ב' שעות וזה ס' פנחס הורוויץ
לטהרה וללבוש תכריכין כשאר מתים ולעשות
ארון שלם מיט נעגל בישראלגין ובגדים
מלוכלכים להניח בקבר על הארון :

ה"א ש"פ ר' יוח' שמש בכתרתו למד
בישיבת הגאון
מ' פנחס סג"ל כשהיה אב"ד בק"ק פולדא
וזהו זה שנת ש"פ, ואמר בשם רבו הג"מ
ואלק בעל מחבר ספ"ע מה ששכיח גורוח
בק"ק ווידםשא יותר משאר קהלות ומדינות
כי בתורבן בית ראשון באו ונתישבו בק"ק
וירמו ואחר כלת שבעים שנים גלות בכל
חורו הגולים לירושלים ולא"י ואלו אשר היו
בוירמו לא חזרו לא"י, וכתבו יושבי ירושלים
לאנשי ק"ק ווידמן שיבאו גם הם לישוב בא"י
כדי שיהיו יכולין לעלות בשלש רגלים
לירושלים שהוא רחוק מאד מהם, ולא
השניחו על זה וכתבו חשוכה שבו אהם
בירושלים הגרולה ואנחנו נרור פת ירושלים
קמנה, כי באותו הפעם היו חשוכים מאד
בעיני השם הנכרים והיו עשירים גדולים,
ובענין זה נחחדש עליהם גזירות יותר משאר
קהלות ומדינות, והג"מ פנחס הג"ל סוף ימיו
חזר לפראג והיה אמלנט תאון גדול וזה בקי
בכל הש"ס ואשר"י בע"פ לא נשמע כמחז
ומנותו כבוד בק"ק פראג וספרו אותו ל'
יום כמו על משה רבינו. ספר מעטס ומס
ג"ל דל"י ח' סימן ח' :

ואומר שאנשי הגולה אשר נשארו בבבל לא עלו
לירושלם ונשארו בגלותם לא במרד ולא
במעל כ"א לפי שידעו שבבית שני לא היה ארון
כפרת וכרובים ושחפסק מהרה הנבואה מביניהם וגם
לסבת אחרות שהתבארו כבר בכונה הכוללת לא רצו
לעלות שמה ולא נחרו באותה פקידה אף כי בראותם
שדניאל קדוש ה' לא עלה שמה ומרדכי וזרובבל
השרידים אשר ה' קורא שעלו בפקידה הראשונה
חזרו משם והלך מרדכי לשושן כמו שהלך דניאל
שמה וזרובבל אחרי שהשלים בנין הבית חזר לבבל
ולא לבד גולי בבל עשו זה כי גם היהודים
אשר היו במצרים ובעמון וכמואב ובארצות היוונים
ובשאר ארצות וגם אותם שגלו לספרד וצרפת ובקצוות
המערב לא רצו לעלות לבית שני כי היו מפורסמות
אצלם נבואות דניאל וידעו מהגלות העתיד וגם
מחמשת הדברים הקדושים שהיו חסרים בבית שני
ומפני כן לא רצו לעלות וכן עשו גולי בבל יום
היותם יותר קרובים לירושלם והותרה כזה השאלה
האחד והנה נזכרה הגבלת זמן בנבואה הזאת שהיתה
בשנת ארבע לדריוש בארבעה עשר לחדש התשיעי
וכנה אותו בשם כסליו לפי שבאותו זמן באו שלוחי
בבל לחלוק את פני ה' וכאלו הגיד הכתוב שכאשר
היה זה כבר היה רוב הבית בנוי כי בשנת שתים
החלו ליסד ההיכל וארבע שנים עמדו בבנינו הנה אם
כן עיקר בנין הבית בכתלים ובתקרה כבר היה עשוי

DAVID BEN GURION AND JACOB BLAUSTEIN
38. An Exchange of Views (1950)¹

ADDRESS OF PRIME MINISTER DAVID BEN GURION:² We are very happy to welcome you here in our midst as a representative of the great Jewry of the United States to whom Israel owes so much. No other community abroad has so great a stake in what has been achieved in this country during the present generation as have the Jews of America. Their material and political support, their warm-hearted and practical idealism, has been one of the principal sources of our strength and our success. In supporting our effort, American Jewry has developed, on a new plane, the noble conception, maintained for more than half a century, of extending its help for the protection of Jewish rights throughout the world and of rendering economic aid wherever it was needed. We are deeply conscious of the help which America has given to us here in our great effort of reconstruction and during our struggle for independence. This great tradition has been continued since the establishment of the State of Israel.

It is our great pride that our newly gained independence has enabled us in this small country to undertake the major share of the great and urgent task of providing permanent homes under conditions of full equality to hundreds of thousands of our brethren who cannot remain where they are and whose heart is set on rebuilding their lives in Israel. In this great task you and we are engaged in a close partnership. Without the readiness for sacrifice of the people of Israel and without the help of America this urgent task can hardly be achieved.

It is most unfortunate that since our State came into being some confusion and misunderstanding should have arisen as regards the relationship between Israel and the

Jewish communities abroad, in particular that of the United States. These misunderstandings are likely to alienate sympathies and create disharmony where friendship and close understanding are of vital necessity. To my mind, the position is perfectly clear. The Jews of the United States, as a community and as individuals, have only one political attachment and that is to the United States of America. They owe no political allegiance to Israel. In the first statement which the representative of Israel made before the United Nations after her admission to that international organization, he clearly stated, without any reservation, that the State of Israel represents and speaks only on behalf of its own citizens and in no way presumes to represent or speak in the name of the Jews who are citizens of any other country. We, the people of Israel, have no desire and no intention to interfere in any way with the internal affairs of Jewish communities abroad. The Government and the people of Israel fully respect the right and integrity of the Jewish communities in other countries to develop their own mode of life and their indigenous social, economic and cultural institutions in accordance with their own needs and aspirations. Any weakening of American Jewry, any disruption of its communal life, any lowering of its sense of security, any diminution of its status, is a definite loss to Jews everywhere and to Israel in particular.

We are happy to know of the deep and growing interest which American Jews of all shades and convictions take in what it has fallen to us to achieve in this country. Were we, God forbid, to fail in what we have undertaken on our own behalf and on behalf

Source: American Jewish Year Book, 53 (1952), pp. 564-68. Copyright 1952 by the Jewish Publication Society of America. Reprinted by permission.

of our suffering brethren, that failure would cause grievous pain to Jews everywhere and nowhere more than in your community. Our success or failure depends in a large measure on our cooperation with, and on the strength of, the great Jewish community of the United States, and, we, therefore, are anxious that nothing should be said or done which could in the slightest degree undermine the sense of security and stability of American Jewry.

In this connection let me say a word about immigration. We should like to see American Jews come and take part in our effort. We need their technical knowledge, their unrivalled experience, their spirit of enterprise, their bold vision, their "know-how." We need engineers, chemists, builders, work managers and technicians. The tasks which face us in this country are eminently such as would appeal to the American genius for technical development and social progress. But the decision as to whether they wish to come—permanently or temporarily—rests with the free discretion of each American Jew himself. It is entirely a matter of his own volition. We need halutzim,³ pioneers too. Halutzim have come to us—and we believe more will come, not only from those countries where the Jews are oppressed and in "exile" but also from countries where the Jews live a life of freedom and are equal in status to all other citizens in their country. But the essence of halutzim is free choice. They will come from among those who believe that their aspirations as human beings and as Jews can best be fulfilled by life and work in Israel.

I believe I know something of the spirit of American Jewry among whom I lived for some years. I am convinced that it will continue to make a major contribution towards our great effort of reconstruction, and I hope that the talks we have had with you during these last few days will make for even closer cooperation between our two communities.

RESPONSE OF JACOB BLAUSTEIN:⁴ I am very happy, Mr. Prime Minister, to have come here at your invitation and to have discussed

with you and other leaders of Israel the various important problems of mutual interest.

There is no question in my mind that a Jew who wants to remain loyal to the fundamental basis of Judaism and his cultural heritage, will be in the forefront of the struggle for democracy against totalitarianism.

The American Jewish community sees its fortunes tied to the fate of liberal democracy in the United States, sustained by its heritage, as Americans and as Jews. We seek to strengthen both of these vital links to the past and to all humanity by enhancing the American democratic and political system. American cultural diversity and American well-being.

As to Israel, the vast majority of American Jewry recognizes the necessity and desirability of helping to make it a strong, viable, self-supporting state. This, for the sake of Israel itself, and the good of the world.

The American Jewish Committee has been active, as have other Jewish organizations in the United States, in rendering, within the framework of their American citizenship, every possible support to Israel; and I am sure that this support will continue and that we shall do all we can to increase further our share in the great historic task of helping Israel to solve its problems and develop as a free, independent and flourishing democracy.

While Israel has naturally placed some burdens on Jews elsewhere, particularly in America, it has, in turn, meant much to Jews throughout the world. For hundreds of thousands in Europe, Africa and the Middle East it has provided a home in which they can attain their full stature of human dignity for the first time. In all Jews, it has inspired pride and admiration, even though in some instances, it has created passing headaches.

Israel's rebirth and progress, coming after the tragedy of European Jewry in the 1930s and in World War II, has done much to raise Jewish morale. Jews in America and everywhere can be more proud than ever of their Jewishness.

But we must, in a true spirit of friendliness, sound a note of caution to Israel and its leaders. Now that the birth pains are over, and even though Israel is undergoing growing pains, it must recognize that the matter of good-will between its citizens and those of other countries is a two-way street that Israel also has a responsibility in this situation—a responsibility in terms of not affecting adversely the sensibilities of Jews who are citizens of other states by what it says or does.

In this connection, you are realists and want facts and I would be less than frank if I did not point out to you that American Jews vigorously repudiate any suggestion or implication that they are in exile. American Jews—young and old alike, Zionists and non-Zionists alike—are profoundly attached to America. America welcomed their immigrant parents in their need. Under America's free institutions, they and their children have achieved that freedom and sense of security unknown for long centuries of travail. American Jews have truly become Americans; just as have all other oppressed groups that have ever come to America's shores.

To American Jews, America is home. There, exist their thriving roots; there, is the country which they have helped to build; and there, they share its fruits and its destiny. They believe in the future of a democratic society in the United States under which all citizens, irrespective of creed or race, can live on terms of equality. They further believe that, if democracy should fail in America, there would be no future for democracy anywhere in the world, and that the very existence of an independent State of Israel would be problematic. Further, they feel that a world in which it would be possible for Jews to be driven by persecution from America would not be a world safe for Israel either; indeed it is hard to conceive how it would be a world safe for any human being.

The American Jewish community, as you, Mr. Prime Minister, have so eloquently pointed out, has assumed a major part of the responsibility of securing equality of rights and providing generous material help to Jews

in other countries. American Jews feel themselves bound to Jews the world over by ties of religion, common historical traditions and in certain respects, by a sense of common destiny. We fully realize that persecution and discrimination against Jews in any country will sooner or later have its impact on the situation of the Jews in other countries, but these problems must be dealt with by each Jewish community itself in accordance with its own wishes, traditions, needs and aspirations.

Jewish communities, particularly American Jewry in view of its influence and its strength, can offer advice, cooperation and help, but should not attempt to speak in the name of other communities or in any way interfere in their internal affairs.

I am happy to note from your statement, Mr. Prime Minister, that the State of Israel takes a similar position. Any other position on the part of the State of Israel would only weaken the American and other Jewish communities of the free, democratic countries and be contrary to the basic interests of Israel itself. The future development of Israel, spiritual, social as well as economic, will largely depend upon a strong and healthy Jewish community in the United States and other free democracies.

We have been greatly distressed that at the very hour when so much has been achieved, harmful and futile discussions and misunderstandings have arisen as to the relations between the people and the State of Israel and the Jews in other countries, particularly in the United States. Harm has been done to the morale and to some extent to the sense of security of the American Jewish community through unwise and unwarranted statements and appeals which ignore the feelings and aspirations of American Jewry.

Even greater harm has been done to the State of Israel itself by weakening the readiness of American Jews to do their full share in the rebuilding of Israel which faces such enormous political, social and economic problems.

Your statement today, Mr. Prime Minister,

will, I trust, be followed by unmistakable evidence that the responsible leaders of Israel, and the organizations connected with it, fully understand that future relations between the American Jewish community and the State of Israel must be based on mutual respect for one another's feelings and needs, and on the preservation of the integrity of the two communities and their institutions.

I believe that in your statement today, you

have taken a fundamental and historic position which will redound to the best interest not only of Israel, but of the Jews of America and of the world. I am confident that this statement and the spirit in which it has been made, by eliminating the misunderstandings and futile discussions between our two communities, will strengthen them both and will lay the foundation for even closer cooperation. . . .

NOTES

- 1. Even before Israel was established the American Jewish Committee (AJC) received assurances from the Jewish Agency (see document 24, note 1, in chapter 10) that the Jewish State would refrain from interfering in American Jewish internal affairs. Israeli officials continued to assure the AJC on that score after May 1948, when the State was established. However, when in 1949 Ben Gurion called for large-scale immigration to Israel by American Jewish youth, the committee protested vigorously. The AJC sought to work out with the Israeli government a clear and forceful expression of policy on immigration and on the principle of noninterference. The occasion arose in the summer of 1950 when Jacob Blaustein was a guest of the Israeli government. An agreement was sealed in the form of a statement read at a luncheon by Prime Minister Ben Gurion and a response by Jacob

Blaustein. Both reaffirmed the agreement in April 1961 (See Naomi Cohen, Not Free to Desist [1972], pp. 310ff.)

2. David Ben Gurion (1886-1973), Zionist labor leader, Jewish statesman, architect of the Jewish state and the first prime minister of Israel.

3. Halutz (plural halutzim), a pioneer, especially in agriculture in Israel.

4. Jacob Blaustein (1892-1970), associated with his father, Louis, in the founding of the American Oil Company. Jacob Blaustein was director and member of the board of major companies in the fields of petroleum, insurance and banking; he was reportedly one of the richest individuals in America. Blaustein played an active role in Jewish affairs and had a major commitment to the American Jewish Committee, which he served as president from 1949 to 1954.

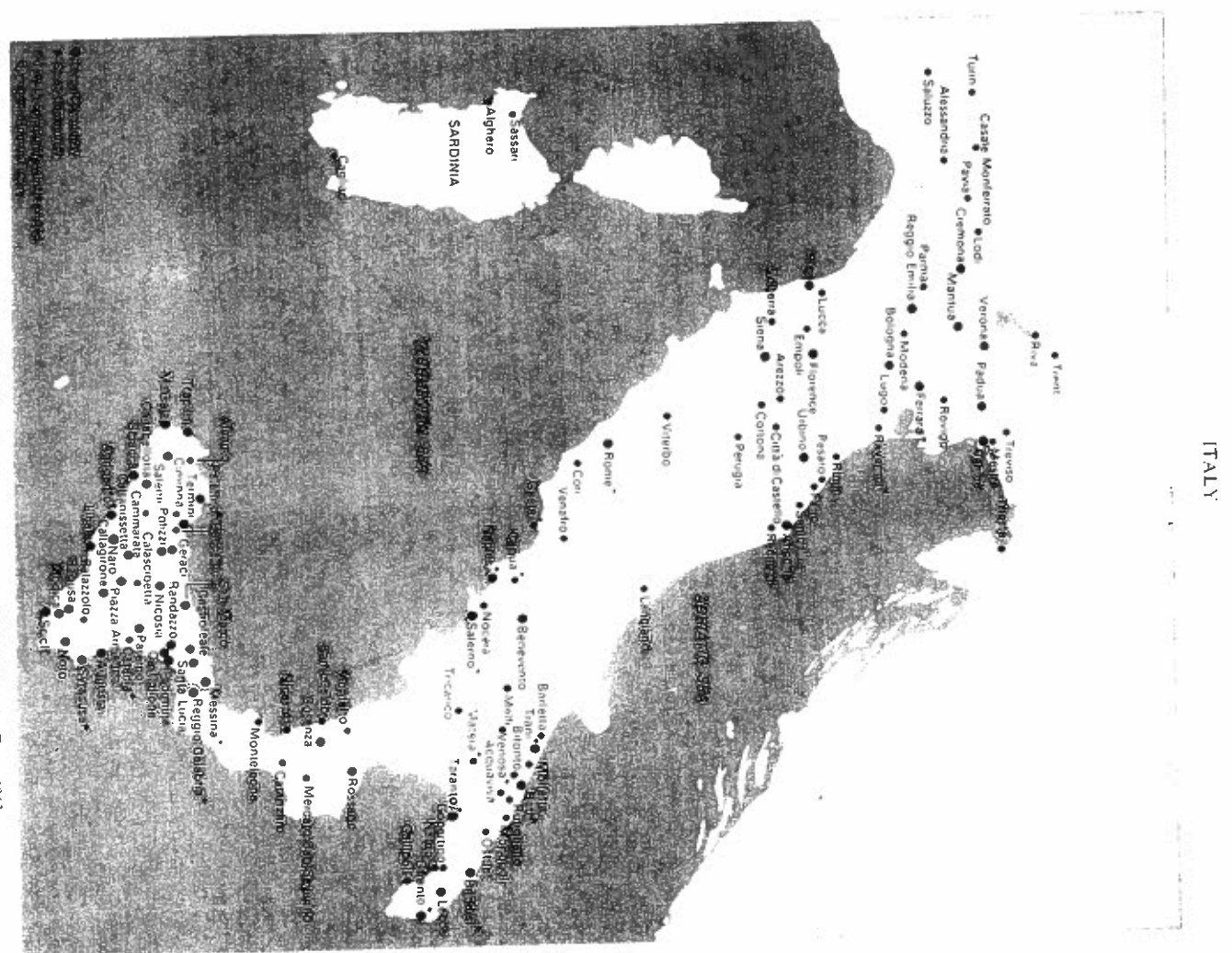
ספר נאולה וישועה חלק ה פרק ב

דפוס ה'תש"ו

לפיכא ליאשועה : (ב) וויס לחמוה כי ייזיהא זי עלא יאפס ליאשועה ס'י' ולפי
מה שפי' אפי' שפי' כי הוסי' יהוא חס' על הבריוה ונשקו' הם מ'ני
עליה חס' אפי' עליו בל' של' . וז'ע' ג' אפי' מ'ב'ק'ם על ג'ולאחרי ועל
פ'ח' נמשכו בל' מ'פ'לח'י' . י' ח'ק' אפ'עליה א' אפי' בל' ש' . ופי'
שפי' על ג' זה הוא ש'י'ע' ש'ל' א' י' ש'י' א' לא ע'ר' א' י'ו'ן בל'כ'ו מ'ח'ן כ'
ומ'ק'ן נ' ומ'ס'ר' מ'נו' מ'ע'ר' כ'מ'י'ן אפ'מ'ר' לא ע'לי'ם כל ע'ר'י' ד'ר'ד' ק'ר'ט'
כ'ר'י' מ'כ'ח'ן ל'ק'ו'ב'ל'ג' מ'ן ח'מ'ר'ה' . ופ'ס'ט' פ'י' ש'מ'ט' אפי' ש'מ'ט' י'א'פ' ב'ז' ק'ו'ר'
ר'מ'ה בל' ש'י'ס' י'ש'ק'מ'ה א'ב'ל' אפי' א'י'ן א'מ'ר' ו'א'ן ד'כ'ר'יס' מ'ע'ר'י'ן מ'ש'ט'
ו'י'ח'ו' ו'ר'י' ש'ש'ג' ק'ו'ל ג'ו'ר'י' ג'מ'ן א'ן ל'י'ל'י' ל'י'ע'ל' ע'ל כ'מ'ר'ה' 'ה'מ'ח'ול' פ'ס'ט'י'נו'
וע'ל כ'י'ת' מ'פ'א'ר'ח'ו' מ'ק'ר'ב' כ'ע'ו'נו' ו'ע'ו'נו' ע'ל מ'י' ה' ה' . מ'י'ו'י'ם בל'ר'ה' : (ג) ומ'ק'
ע'ל א'ז' מ'ה' ש'א'ן ר'מ'י'ס' א'פ'ל' א'ז' מ'ר' . ה'ה' ה'מ'ח'ול' ל'א'ב'ל' מ'ן
מ'ו'ב'ג'י' ב'ז' כ'ע'ו'ר' א'פ'י' ק'ו'ל'ת' ר'מ'י'ס' ח'ק'ב'ת' ע'ל מ'ע'ר' י' י'ח'ו'ן ב'ז' מ'ח'ו'ן ק'ו'ל'
כ'י'ס' מ'ע'ר' ו'א'ן ל'מ'ח'ו'ר' ע'לי'ם . ז'כ'ו'ר' ו'ת'ר' ש'מ' מ'מ'ח'ו'ת' מ'ל'י'ה' ו'ל'פי'
ג'י'ח'ה' א'ל'י'ל'ת' י'א'פ'י' מ'י'ו' מ'ח'ו'ת' . ה'ל' ש'ב'ר'י' כל י'ו'ס' ל'כ'ו'ת ג'ול'ת' ח'ס'פ'
ל'מ'ע'ר' ו'כ'ל' י'ז'ו'ן ש'א'ן בל'ר'ה' . מ'ש'מ'ט' א'י'ן א'ק'ב'ל' מ'מ'ח'ו'ת' ז'ו'ז' מ'נו' מ'ל'ר'יס'
מ'מ'ח'ו'ת' א'ן א'ז'י'ב' . ש'א'ן ו'א'ן ז'ו'ב'ר' מ'ל'י'ן ד'כ'ר' י'י' ר'מ'ן כ'י' ד'ק'ו'ל ה'מ'כ'ל' ב'ר'
ש'ל' ז'מ'ן ב'ז' ה'ג'א'ב' ש'י'ו' מ'ח'ו'ר' ל'א' ע'ל'ו'ן ח'ס'ר'י' ס'י' . ל'כ'ת' מ'ח'ו'ן ל'ח'ס'ד' ו'ל'ר'ח'מ'יס'
ע'מ'ו' ד'כ'ר' ו'מ'ר' . כ'א'מ'ר' ב'ז' ע'ל'י'ן ח'ס'ר'י' ס'י' . ל'כ'ת' מ'ח'ו'ן ל'ח'ס'ד' ו'ל'ר'ח'מ'יס'
ל'פי' ש'ר'י'כו' מ'ר' מ'נו' מ'מ'ח'ו'ת' ו'מ'ח'ו'ת' ע'ל'י'נו' כ'נ'ג'ל'יס' ו'א'פ'ט'ר' ז'כ'ו'ר'
ש'א'מ'ר' ה'מ'כ'ו'ר' ה'י'ס'ה' כ'א'ל'מ'ה' ר'ח'מ'ה' ו'ל'מ'ר' ש'ז'ו'מ'יס' ל'א'ל'מ'ה' א'ז' ש'ע'ש'ע'ה'
מ'מ'ח'ו'ל' ו'ח'ל' ע'ל כ'ע'ל ע'ש'ו'ר'ה' ו'ק'ל' מ'ה'ר'ה' מ'מ'ח'ו'ת' ו'ק'ו'ש'ת' מ'ת' ע'ל'מ'ה'
כ'י'י' ל'ק'ת' א'ז'יס' מ'ח'ר' כ'ד' י'ש'מ'ל'כו' . ו'מ'ר' כ'א'ש'ר' י'ע'ל'מ'ו' ה'ר'ח'מ'ה' מ'ג'ל'י'ת' ג'ל'ח'י'
ק'ו'ל' ה'ס' ר'ח'מ'ס' ל'ה'י'ת' ר'ב'ח'י' כ'מ'ר'י'ת' ה'א' מ'ת' ו'ש'ר'ח'י' ב'נו'ג'יס' כ'ש'ו'ב'ר'ה' ד'מ'ר'כ'נו'
ו'מ'ר'כ'נו'ל' ס'מ'ע'ל'ו' ע'ל ג'ו'ל'ר'א'י' ד'ר'ו'ט'ו' ו'מ'ח'ו'ת' . ו'א'פ' י'ת' מ'ר' ע'ל ז'כ'ו'ר'ה'
א'ז' ש'ר'ר'ה' ע'י'ד' ה'וא' מ'ה'ב'ת' ע'ל כל ר'מ'י'ס' ע'ס' ה'ק'ו'ר'ת' ו'מ'ש'מ'ר'ר' ע'לי'ם
ע'ל'ג' ל'ש' ז'ו'ז' ג'ו'ר'יס' ש'מ'כ'ס'ו' . ג'ל' ש'ו'ל'א'ו'י' ו'מ'כ'ר'י'ס' מ'ת' ע'ו'ל'ם ע'ל'י'נו' כ'י'
ח'י'ר' ל'א' י'ת' : ש'א' ש'ו'ל'א'ו'י' ע'ל'י'נו' ו'מ'כ'ו'ת' מ'ש'מ'א'יס' ח'ס'י' ע'ס' ע'ל' מ'ח'ו'ן ו'א'פ' ג' ש'ב'י'ת'
כ'ו'ת' כ'כ'ל' ח'ז'ר' . י' ע'ן ל'ר'י'ד' ה'וא' ל'ה'כ'ו'ן כ'כ'ו'ר' כ'כ'ו'ר' ח'ז'ר' מ'ח'ו'ן כ'ל'ל' ע'ס' .
ו'א'פ'ט'ר' ז'כ'ו'ר' מ'ת' ש'א'מ'ר' ה'מ'כ'ו'ר' ו'ל'ב'ח' . ו'מ'ק'ו'ר'י'ס' ש'ב'י'ס' ר'מ'ו'י' ש'א'מ'ר' ו'ל'כ'ו'ל'
ו'א'פ'ט'ר' א'ז' ו'ל'ב'ח'י'ס' ו'פ'ק'ו'ר'י'ס' : א'ב'ל' מ'ת' ש'א'מ'ר' ו'ל'ב'ח'ו'ן ק'ו'ל'ת' ה'כ'ל' ב'ז' ש'א'פ'
ה'ז'ר' . ו'כ'מ'ה' ש'א'מ'ר' ו'מ'ק'ו'ר'י'ס' מ'נ'ר' ע'ל'א' י'פ'ס'ע' . ג'ל' ע'ל ר'מ'י'ס' ע'ס' ק'ו'ר'ת'
ו'פ'ר'ק' ש'י'י' ז'א'ב'ו'ת' ה'י'ו'ר'י' ר'כ'ו'מ'ו'י' ז'כ'ו'ר'יס' ל'כ'ר'כ'ה' . ל'כל' ה'ע'ו'ב'ק'ו'ס' ב'ל'ר'י'
ה'כ'ו'ר' ש'מ'ש'ב'ק'ו' ע'מ'ה'ם ל'ס' ש'מ'יס' . א'ב'ל' ל'פי' ש'י'ס' ה'א'מ'ו'ס'ת' ה'ל'כ'ו'ר' ו'ק'ו'ש'ת'
מ'ו'ש'ל'ת' מ'ל' ה'מ'ו'ט'ל' ע'לי'ה'ם ש'מ'ש'כ'ל'ל' כ'מ'ק'ו'ן מ'י'ס'ת' ה'א'צ'ו'ר' לא י'כ'ו'ן כ'ו'ר'ק'
כ'י'י' ש'י'מ'ל'י'ד' ע'לי'ה'ם ה'ס'י' ו'ה'ל'מ'ס' ו'א'פ' ש'כ'ר'ת' ע'ל'מ'ו' ו'ח'ו'ר' ר'י' כ'מ'ה'
מ'א'ל'ו'י' .

(ג) ע"י על לפנים ליאשועה : (ג) י'ר'ח'ת' מ'נו' ע'ל מ'ח'ו'ת' ק'ו'ל'ת' ר'מ'י'ס' ע'מ'ט' : מ'א'ל'ו'י' .

Benjamin of Tudela

Map 1. Major Jewish communities in Italy, 1450-1550. Based on A. Milano, Storia degli ebrei in Italia, Turin, 1963.

מסעות רבי בנימין

זכין פירא ונהלך עמי יייס והוא עיר גדולה מאל וזה כעט עשרה אלפים
וערלויס צמחים שלום לנחום צנום האמולוקת וכל ארטיה נצורים ולין וליך
ואלין עיר שלוע ערליהם כי אם הארטיהם אשר הם ונקווים ערליהם וזה כעט
עשרים יהודים והרלש עליהם רי עשה ורי חיים ורי יוקף ז"ל ולינה ונקמה
חמה והוא רחוקה קו הים ארבעה מלין וולאין ונכסין אלה כמפטיה על
ר הבצה (ארצה) לניהוה צמד קרמיה. ומסם ארבע פרסאות לעיר לוקח ומס
כעט ארבעים יהודים והוא גדולה והרלש על היהודים רי דוד ורי שוואל ורי
יעקב ונתסם ונהלך ששה יייס לעיר רומא ברמא והוא רלש עלפרס חלום.
ומס כעט רי יהודים כנכדים ולין פורעים נחם לשום חלום והמה עשרתי הפסח
אלכסנדריהם (אלכסנדריהם) הוא הרגומן הגדול האמונה על כל דה ארז
ומס חמישים גדולים ורלשם רי רלחל הרג ורי יחלל ונשרת של פסח והוא
צמד יפה כעט ומכס וילא רצה צנום הפסח והוא פקד צימו ועל כל אשר
לו והוא ככד על רי כעט עששה פסח העירק ופירושיו ורצי יולא כן הרצי רי
צלנה ורי צנום ז"ל והוא רומא העיר עיר מליקום והבצה עינצרום חלק צלננה
המדינה חלק אחד ועל אחד ומלק אחד ועל עיר ונחלק הרלשון הבצה הגדולה
פקרין לה רכעט פענערק קרמכ) ומס רי ארומן של ירזום קרפ הגדול.
ויס מס צניכים הרצה והעשים ומשויים וכל כנין כענעול וניח האומצו הרצ
קו רומא כ"ר מלין ומס שמושים הרכלת ומשויים וכלים ברולים צמורה הגרלחם
כלם אינפירודי (אוהנפנעלולחן) ועוליה עירפיקום ועל וכלות שמיין ארז
של קרני אשר כנש ארץ פפר ועל הישעוליס צמחלה. ומס היכל עינחם
לקח לרומא של קרלוי של וואח יועליו כטציל של עשה מלחם של
ארומן אהל אשפיקסיים צנין גדול ומק ועל ומס ארומן ונהלך ועל גלגלום
ומס צמד ארומן של של וואח ומק ועל ומס ארומן ונהלך ועל גלגלום
הארומים רי ולין. והמה ועלמה צניכים צניי קדים ונפלו צמד ארומן
זיטר וואח אלף צני ארז הרגום והיו העלמות עד היום היה חלום וליי
המלך עירי הגלומה ועל ועל מערבה לקרלח ומערכה צני ארז וקיס ומס
ועלמה הכל אלן שלש להלחות לכי השלם האולמונה האל והגליה לשמו על כחלומם
ועלמה כעט וואח צני ארז עירי העלומה וכל מקריי צנולחם מרמלחם עד היום
היה. ומס צלנליהם אל ארטיהם (ציה חמלה של כ"טו ענעפאל) וצננה
עיר עמרים ונהמחם ונהעשה עלמה האל עיה וכל עמד ועמד מקוק שלמה
כן דה וואח רי יהודים אשר צרומא רי צבל שמה ופיה צניי כן צבל נפאל
הייעה ערליהם כרמכ. ומס ונהיה עמה עינחם כן אשפיקסיים כל צמ
לאקיס שמיאל ונהמחם ענה קרמיה ועל עמט הרצה עירציי. ומס
קצורים הפקרים ז"ל עשירה הרצי ולישה ולפני שלנון רלמכיה (ציה חמלה
של אמעלוחי) מליייר שוואן ורודר ציד של אלן וגם אלמלום כן דוד וגם
המליך קרעטמדיים ענה קרעטמדיה ועל עמט הרצה עירציי. והוא
מליייר ונהמחם וקוב וולויים צומא. ויס צניכים חמרים ונהמחם צרומא של
ירכל ארז למכס. ומס רי יייס לקפולה היא המדינה הגדולה ענכלה קוסם
המליך והוא ערצה אלן חמרים רעים והארץ ומכלה ומס צה כעט שלם וואח

ישראל חזון, י"ט כ"ס' נ"י"ק דגמ"צ"ה ז"א"ג' ז"מ"ה ר"ז, י"ז ח"ק, ק"ו"ל"ף ה"צ"ו"ו"ה ה"פ"ת"ה

גמרי"ם, ל"ז"ן מ"כ"ב"ו"ו"ה ח"י" ח"א
(ג"ל-א"ז"י, ת"ר"פ"ה), ח"ז' 67-68

אותה „שבת חזון“ ראו עיני בביתנו מחזה מיוחד במינו. הדבר היה אחר הצהרים, שעה שהנשים הכבודות שבעיירה היו מתכנסות כדרךן אל ביתנו לשת עם אמא על כוס תה. אף הפעם נתאספו ידידותיה מן האמידות שבעיר וקרובותיה. אולם הפעם לא היו הללן מלובשות לא בגדי שבת ולא בגדי חול: לא בגדי חול משום כבוד השבת ואף לא בגדי שבת — סימן לאבל. על השלחן לא עמדו הפעם התה ומיני תרגימא אלא התנוסט הספר „צאינה וראינה“ הגדול, המכורך בכריכת עור. אמא ישבה בראש השלחן ומסביבה הנשים. הפעם לא שאלו הנשים אשה בשלום חברתה, לא הרחיבו את הדבור בהקדמות ארוכות אלא פתחו מיד בקריאה: קראו פרקי „איכה“. ולא די היה במקור העצוב והקודר אלא עמדו והוסיפו גופך של פירושים שונים, לקוטי אגדות ומעשיות מאוצר המדרשים, האגדה ושאר ספרי יראים. כל פסוק שבמגילה היה בית קבול לדרשות צער ויגון של דורות מקוננים ומתאבלים על תפארת שחלפה, על הוד שנעלם מתגרת יד אכזריה. כל ספור רווי צער משל חבריו, כל אגדה עולה על חברתה בתאור האימה והחורבן. לא עברו רגעים מועטים, אמא לא הרחיקה עוד בקריאתה התיבית נתמלא יללה איומה פולחת לב. כך תבכה עיר שיצאה דינה מלפני אויב אכזר, דומה היה: כל העוני וכל המצוקה של התורבנו לא אירעו בדורות מופלגים ובארץ רחוקה אלא שעה זו וכאן באותו החדר שאני שרר בתוכו.

ואני יושב הייתי על יד אמי ודמעתי נגרות בלי הפוגות. ביחוד נגע אל לבי הספור על חנה ושבעת בניה, ששמעתי אותו בנוסח זה בפעם הראשונה. עוד אני מיילל וגונח והנה תקף אותי רגש גאון שאין להביע בדברים. גאה לבי בשמעתי את הספור על קטן הבנים — שמא היה קטן כמוני ואולי היה ילד עם ילדי החדר כמוני — שעמד כגבור בפני השליט האכזר ולא נע ולא זע מפני איומיו ורגליו לא כרעו לפני האליל. ובלבי נשבעתי אותה שעה: לעולם, לעולם לא אכרע ולא אשתחה לפני אלילים...

באותו ערב תשעה-עב"ב נודע לי ראשונה, שאפשר להם לבריות לאכול עוגות טבולות באפר התנור. מנהג זה עורר פליאה והשתוממות בלבי. בעינים פקוחות לרוחה מציץ הייתי בגדולים היושבים ובלועים מן המאכל הזה — אבל לעשות כמותם לא נועזתי.

בבית הכנסת התהלכנו חלוצי נעל ורק פוזמקאות לרגלינו, כבבית אבל, כובו המנורות, העמודים הפוכים ונרות-חלב קטנים דבוקים עליהם. אחרי שנגמרה תפלת ערבית ישבו המתפללים על הארץ והקורא התחיל בקריאת „איכה“. החשכה בבית הכנסת, העמודים ההפוכים, הארון הערום שניטלה מעליו הפרוכת שלו, הנגון הקודר של הקינות — כל זה הטיל אימה בלבי הקטן. הכל בכו, האנחות הכבושות וההתייפחות העצורה של הגברים שמשו מעין מנגינת לואי ליללתן האיומה של הנשים בעזרת נשים. בכה ארון הקודש הערום, נתאנחו הקירות המכוסים צללים קודרים, ואפילו הנרות הפעוטים, נרות החלב, נגרו דמעות חלב...

בביתנו אנו לא היו אף התינוקות רשאים לטעום טעימה כל שהיא בערב זה, ואף לא לשתות כוס מים. ודוקא אותו הערב גבר עלינו הצמאון.

בבוקר של מחרת תש במקצת כחן של הקינות. אותו ט' באב ראשון ללמודי בחדר יצאה חמה ברה ומבחיקה בעולם. היא פורה את קרניה בעליזות בשפע, ערמות ערמות קרני זהבה פרצו אל בית הכנסת דרך החלונות הגבוהים והתחילו מפוזות ומכרכרות על הפנים הזועמים והעצובים והטילו בהן מקצת משובבותן ומעליזותן. והנה התחלנו אנו הילדים להתבונן כדרךנו במעשי הגדולים

ב' מצות עשר ימי אב

תקמו אבל ונחמה

במיצור צער ימי אב

תחושת צער החורבן מאד עמוקה היתה אצלו תמיד, והרי לנו העובדא המאלפת אשר נמסרה מפי איש-סלונים, הרב יוסף שרשבסקי ז"ל — שהי' בן-דורו של הרב בלזוין — והוא סיפר כי פעם נסע הרב בקיץ לבקר את הוריו בעיירה גריבה, שנהר הפסיק בינה ובין העיר הגדולה דווינסק, וגשר מחבר את שתיהן. והנה הגיע הרב ברכבת לדווינסק בערב שבת הזון, ואם כי מאד נכסף להגיע בהקדם לבית הוריו, נתעורר אצלו ספק והתחיל חוכך בדעתו כיצד לנהוג, אם ללכת מיד לביתו ולהקדים מצות כיבוד-אב-ואם ושמחתם עם בוא בנס-בכורם, או שמא הואיל והדבר יגרום לו ולהם הגאה מרובה, עדיף להתעכב בדווינסק עד כניסת השבת (כפי שנוהגים בין-המצרים לגבי פרי חדש, שמעכבים את ברכת שהחיינו עליו ואוכלים אותו בשבת).

וכיון שקשה היה לו להכריע בדבר, נכנס במיוחד אל הגאון ר' מאיר-שמחה ז"ל, להתייעץ אתו כדת מה לעשות (וחבל שרי"ש ז"ל לא מסר לנו כיצד הכריע אותו גאון מופלא).

הלכות תעניות

תפר

מצות עשה אחת והיא לזעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבא על הצבור:
 וביאר כצוה זו בפרקים אלו:

מקורות וציטוטים
 מי"ע אחת והיא לזעוק לפני ה' וכו' מיו"ט פ"ג ספ"ו ספר המלחמה ע"פ ר"ט המ"ג ב' דין מעלות נעשין ורגנ' ג' ומה נמ"ע ק"ט לתקוע נשעת הקינו:
 היא. מ"ע מן התורה פ"ג ר"ס חפ"ט, לזעוק עין ומגין נספ"ט פ"ט ה' וסולג' מיו"ט פ"ג ח"ג. ולהריע עין נפסן פ"ד ח"ג. שנאמר על הצר (במדבר י').
 כלומר כל דבר פשרי ש:
 ה"פ. ודבר זה חפ"ט פ"ג. סוף מנחה וירושלמי רס"ג ומה מוקעין וכו'. ככתוב עונותיכם (ירמיה ה').
 ה"ג. והלכתם עמי (ויקרא ה').
 ה"ד. ומדברי סופרים וכו' מדברי קבלה נה"פ ב' (פ"ג). על כל צרה שס' יו'. שפ"ט פ"ג פורעיות בחצוצרות בלבד ר"פ ב'. ופ"ג ירושלמי שס' פ"ג ר"ד ותוספתא פ"ג וע"פ פוסק מ"ג. כ"י פ"ג חפ"ט.

מגיד משנה פרק ראשון מגיד משנה

פרק א א מצות עשה מן התורה וכו'. זה מנומל נכחוב ומפורש בספרי (פי נכטלומן). ור"מתי לרבינו כספר המלות שלו (מ"ע ג) שמתק תרועה זו ומקיעה נכטעת הקרבנות כמלה אחת. ומהה לני למת שהרי שני פסוקים הם בכחוב. ונלמה נדעתו ז"ל שהמלה היא אחת כלית לתקוע בחצוצרות כמקדש נעת הקרבנות ונעת הלות בין למקדש בין בנגולין ול"ן רלוי למותן כשתי מלות ועוד ל"ע. וימר הדברים שכתב רבינו כלן דברים ברורים ולמ"ן אל"ן ומפורשים כמפרל (פי נכטלומן) ונכטרי:

ד ומדברי סופרים להתענות וכו'. זה כחול שאלן כלן מעיות מן המורה שלל נוכר ענוי נכחוב:

ובימי תענית אלו וכו'. מוכרי רבינו נלמה שאלן מוקעין אלל

א מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעוכם בחצוצרות. כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו: **ב** ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבומן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להם להסיר

במלכות נכטלומן וכל נשופר כלל. וכן נלמה ללאורה מן הנריחל שכתב רלובו ב"ד בר"ה (ב). שאלמו שס בנגולין מקוס ש"ס חלוצרות כגון ל"ן שופר, ופירש"י ז"ל וכן רוב המפרשים מקוס ש"ס חלוצרות כגון העניות, והקשו למה פמה שאלמו פ"ה דמעיות (יר). אלל שופרות ד"ע לל פלוגי וקרי לה התרעה, ותירן הרלכ"ד ז"ל כפירושין שפיקעם החלוצרות היה על כול נרכות הנזכרות פרק רביעי אלל בשופרות היה בשלר ה"ס נשעה ש"ו מתפלגין. ולדברי רבינו שלל הכיר שופר בנגולין כלל י"ב ל"י לומר דשופרות ללו דוקא אלל כללי כאלמו המרעה בענוי ש"ס נשעה הכירו שופרות הרגילין כלל מקוס ולפי ש"ס במהדש שופרות וכל בית המקדש הכירו אלל חלוצרות. ונתימ המחור כדברי

הצרה מעליהם: **ג** אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי. כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אל תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי: **ד** ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זעקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות

שנויי נוסחאות
 כפירוש המצוה
 והיא לזעוק כ"ה נכטלומן וירושלמי. פ"ג מנין כמלת שס מור הסכות שכללס המור נס כחוסיס ונכ נכטלומן (וכן נכטלומן)

פ"ה א"ג יש שם וכו' ואלו הן יום ג' בתשרי וכו' ר"י ימי האומות האלו מפורשים כדריש פ"ק (י"ח) וזו דברי שליטנו ז"ל נחמה וזו שליטנו נחמה נכב כולו מפורש נחמה כפי כני שקדים כשהו (נחמה ז')

וארבעת ימי וכו' צום הרביעי זה י"ז בתמוז וכו' או פנת ר"ע שם פ"ק דריש (י"ח) שהוא בדרש שפיר על כפר חמשים זמן הלכה:

ה ונתנו לו ישראל בזמנים אלו להתענות בהן וכו' הנה רבנו ג' ימים נחמה לפי שנחמל נחמה שם נחמה שם כלום דמינו לכשיגיה נחמה הן לשון ונחמה לון שלום י"ח שמי יודע על כל יבדל רעו בהענין רעו לון מתענין מון מחמיה יבשה וכל הולל ונכפלו זו לזוה. יבשה וכל הולל להתענות כח"ס רבנו והיו הן חונה על כל יבדל רעו עד שיגיה נחמה: וביבשה עשר זמן קורה וכל לא חזק בנחמון לכל נהגו זו ואמרו קנה מפרשים כהה שחמרו פ"ק דמגילה (ג') י"ג זמן קורה לכל הול ר"ל זמן תענית נחמון הכל נשאר ב"ג כדור ההענות עם מרדכי ואסתר ועל זה

מגיד משנה
מקורות וציטוטים
ה"א. יש שם וכו' ואלו הן יום ג' בתשרי וכו' ר"י ימי האומות האלו מפורשים כדריש פ"ק (י"ח) וזו דברי שליטנו ז"ל נחמה וזו שליטנו נחמה נכב כולו מפורש נחמה כפי כני שקדים כשהו (נחמה ז')

פרק חמישי

א י ש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר

הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו

תתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתרו את

עונם ואת עון אבותם וגו' : ב ואלו הן ימי יום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם

ונכבית גחלת ישראל הנשארה וסיכנ בהתם גלותו. ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל

ונכבדנאצר הרשע על ירושלם והביאה במצור ובמצוק : ושבעה עשר בתמוז והמשה דברים

אירעו בו. נשתברו הלוחות. ובטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלם בחורבן שני. ושרף

אפוסטמוס הרשע את התורה. והעמיד צלם בהיכל : ג ותשעה באב וחמשה דברים אירעו בו. נגזר

על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. (ג) והרב הבית בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה

והיו ביה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח.

ונפל בה גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש. ובו כיום המוכן לפורענות חרש

טרונוסורפוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביבו לקיים ציון שדה חרש : ד וארבעת ימי

הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי. צום

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

הצומות האלו האלו וכו' תפלה בעילה. פרק מקוש שנהגו

ט' כי אין פהם דבר חזאי הדנק לכם רק דבר נפש וחומר. וא"ל שד מלישותי דפלתא ט' ט"א:
שאף שן היא שדנקיפכס נחירי חזאי בלא נים הייט נמקוס הקדוש ביהושע סכוס נמלישוס שולוס
ופת"ס חס שפר כסמים שמשפ שפס הכסמה ירדה לכם אצל אסס שמיכסם סס נמקוס יחזלים אין פתכס
שפס כסכמה וקפי' לאגשוסיה ככא ר"ל כי אין שולס מקושו אצל כוס מקושו של שולס ואין לו
גדר נמקוס כי כוס איט נשם וכל מקוס שבינו שדוס ככו נמלישותה של שולס אצל כספירוס אלו כסמינו
נשם ולכך לא הביט דכרו וז"ל ומו יימר וקפי' לסס אייטו ט' כיון שאחס מלמירוס נשפוס ודכרי
הקיסר פ' ח"ט לריב"ח סכס אייטו לכס אשלי לתדוד פד מקוס שבינו נמלישותיה דפלתא אצל אס
מלמיניוס שאיט גוף וכל כשולס נמקושו ואין כח מקוס מלישות לפיככו. שד ח"ל איט לן בירא ט'
כנאר כוס רחל למקוס ששאלין ישראל ר"י ריב"ח כדלמירוס שמשח גיח כשואכס שסיו שאלין פסס חס"ק
ונלמד כי אופי פצו מקור מים חיים וז"ל ככס כנאר ג"ייה לכס כוס פתח יתך מספיר פלכס דסייט חן
מכשולס שפנר פלחכ השכיכס לתרוס נחרטן כניח כדלמירוס נגלמא וזי אפכר לכס לאוריד אופו כנאר
שכחן לפיר אל ספיר אצל כאלוח ומחלות כסגודי כוכבים כוס נחך ספיר דסייט כשולס כנגלל כמקופ ואשך
משס יט"א לכס שפס כרכסס וכפי' איה לן חגלים חקיס לאורידן חף מחוץ לפיר דסייט נמחוס פ"ד
יסקב אצל כאלו ואלמדו נמדרס לדיקוס ייטו ארץ ונו' וכנגדן פתחו ז' לדיקוס שכורידו שכיסס לארץ ואלו
הן אגרכס ט' פד וכחיכ וירד כ' אל כר קיני אצל לכס ודלוי לא יכס אפכר לאוריד מחוץ לפיר דאין
לכס לפשוה רק חגלים פחוסים פשוים מפאלי שכן רשמי שנד כוכבים אגדושו לתוך כמסורכ כפארי
וסוכין. ושד ח"ל איט לן ריחייו דהגירא ט' רמו לו שכיכ לכס לישראל ריחיים משלחן כגוס מיוס
שסייחס לו לפס כפנין שאלמדו שחקיס שני שוחקיס חן לדיקוס וכל אגן שסייחס נארץ סייחס לוכלים
משלחו פ"י כקרכטס וכר פתח אסס גולים משלחן כוס כמ"ס ואזי לכס לגרים אגלו משל שלחן אגייס
ופכר לכס ככוס ריחייו וכפי' להן כרוט ט' מדידות כי אדיק נפאל לטר כמ"ס אגרכס תורה שומעמיס
כיו אגלמד כביש אל טר ונו' אגייכס ונו' דר"ל חף שסיו שומעמיס אגלי פנפ כאלדה כאר כוס כבישו
אליו פ"י מעשיהם כסודים כשחנה פנפס וכולידו ח"ס כרוט לן ט' דודוי כמעשיהם ח"ל לפשוה פנפ
כאר ולפשוה ממש חס אצל לדיקוס שלט שכלל חר אגמשלו לטר סס נפלתס כחוס לתפור ריחייו ככנר
כמ"ס ג' פרכסיס שונים פתחו לכן לישראל סגן כוסת משה כנאר כוסת מרים סגן כוסת אהרן וכס
כיו לט חוס כמשולש לתפוס כריחיים לכוסט ארץ משלחן כגוס וכ"ס ככל חר כמ"ס כרני אגילא כן חקל
כל כשולס טלו כיוון כשכיל אגילא ט'. ושד ח"ל קישרא דקפילא ט' ר"ל דיק לכס כרכס מעשיס אשך
שונעיס אכסס מלכא אל הבלותס וכן כן כקצוטס ואלותס אכל חר ודור אגדושו למישרא דקפילא סומעמיס
כאדס מליץ למקוס נגמשו דרך כס וכפי' לסס פ"י מ"ס גי"ק דני"ק מלח רגל כשור וכמסור כל כשוקק
כמורה וכפ"י אכס לנלמס ישכר דכחיכ כיס פתח גרס וכיוסף דכחיכ כיס פמיס יגנח יחדיו ונו' והייט
פ"י ג"ח ותורה ככא אל כאלותס כמליים אופו מלחוח וכקפייס כקן כשור וחמור כיוסף רשכר לו
שדמו לכס פל קרט של כמשיה וחמור פ"ס פני ורכב פל כמסור שסוא יולס מכל סומעמיס פלט לכגיפ
אל כאלותס. ושד אייטו חרי כיי וז"ל כי אגילא ט' פ"ד שאלמדו כמעשין ארגולס לכ"ל יוס וככדו
נגלו ואלמירין שדמו ידמיה מקל שקד אמי כואס שסס כ"ל יוס מ"י כמסור פד פ' נלכ וכס רמו לו ימיס
אלו כאגילא אכמחא פ"ס כגלותס ולפי שיש שד כ"ל ימי קליהה וקמחכ מ"ס רלשון של ר"ס פד כ"ל
חשרי שסוא כוספנא רכס יוס נמד כמחית כדלמירוס נמדרשות וכוס שדמו לו כאגמח חורחא ג"ל פ"ס
ליטון שוטח וק ח"ל כרי כרי כייפ ככאלדה כני אגילא פ' אגילא הן טלן לכגיס ואין חכר איזכ מדישורה וליזכ
מלכנכס כן אין לכס כוכר כי מקרה ח' יקרה אס טלן שפורעמיח וכפוסת שייס כיימיס כפייטור ח' אז
כוס כ"ל יוס כן ואין כחן מקוס חקוס לכס וכפי' כדוגמא אז פייז חוכמי ט' כן ג' שפירוס שבינו
ישראל כיי"ג כחורחא היא שסייכס לה' וכלומחא שסייכס למחאל וככניכס שסייכס סכולדס חסן שייכן לככס
אגס כשפיר למחאל כיה מלכין שומחיסס אל יא' אגלמדו ושא כשפיר ונו' וכמ"ס ססיו קוסרין ככסוא
שפיר כמשלח חוס של אכרית וכיון ככגיס למדנר כיה מלכין וכן כוס סכנין כ"ל אגילא ססיו אגיסס
מלחחס לכ"ל יוס ותולדות שייכס כיו כייס לכגיס כי ככס פיי שייטרוס כ"ל יוס ג"ל מלחוחין שיון
כליטון כי ככו שכ"ל יוס שפ"ס פד כוספנא רכס מלחוח ליטון שון וכפרי פלייס כן נס ימי כ"ל יוס
שדעמיס מ"י כמסור פד פ' נלכ כיה מלחוח ליטון שוטח כי כלרות ויטרין מכפרין כמ"ס כגלותס מכפרי.
ושד אמרו ליי ורילא דמיה מדיכא ט' שאלו כספירוס לא כלמיס ככאלותס אגס אצל כאדס קינכ שלישיה
של ככ"ל ופ"י אמרו כגס שיש לכל איט מישראל דכקוח נפשו כאלכיס ככדו חו ככוא משיח לכללים
אגמחו חו כמעמיס אצל רלמא שסס כלל ישראל כגלותס אגל ימיסס ככרה פ"ס וסייח חף פשוק ורסן כל
כיימיס ככוא חס כגלוטו חס כלמחא ימי לו כמורשו וכמעמיס וליכיל חוס וכמחו נפיק לכפי' אגמחו

ה'תש"ט, ספר זיה אלקים
ישיבת "תורת אברהם" פתח תקוה

ל' אלמנה ואל זכה, צ"ל זיה אלקים
תש"ט - תש"י

עוד לנו דברים בזה. אין אומרים תחנון בת"כ ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד (א"ח תקנט, ד). אדמור"ר אמר על זה דבר עמוק: ישנם מועדים של קירוב — שלש הרגלים — וישנו מועד של ריחוק, והוא ט' באב. ויש להבין איך שייך לקבוע מועד על ריחוק מהבורא. אך הגה יש עוד מצב שלישי, מלבד קירוב וריחוק, והוא מה שכתב רבינו יונה על אנשים אשר מקרב לבם אבד חשבון על נפשם. כי גוי אובד עצות המה, וכמה הם במדרגה התחתונה (שע"ת ב, ט).

מקרב לבם אבד חשבון על נפשם — לא קרוב ולא רחוק — פורח באויר, ויכול לדמות שהוא אדם שלם ובאמת הוא רשע. חושב שהוא עושה מצוות ובאמת הן עבירות — עושה מעשה ומרי ומבקש שכר כפנחס. והי המדרגה התחתונה, יותר גרועה מהכל. על זה תבע ירמיהו הנביא את דורו: איך תאמרי לא נטמאתי, אחרי הבעלים לא הלכתי — ראי דרכך בגיא, דעי מה עשית? (ב, כג); גם ככנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים. לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה — ותאמרי כי נקיתי, אך שב אפו ממני. הגני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי? (ב, לד-לה). הרי נתוכחו עם ירמיהו, והאמינו באמת כי אין עול בכפם, וגם על העבודה זרה ועל שפיכת הדמים מצאו תירוצים. והנה א' אמת ה' : על רשע המורה על פשעו הוא יכול לרחם, אך לא על מי שאבד חשבון מלבו! ר"ש בן חלפתא אומר: אמר הקב"ה לירושלים על מה הבאתי כל המשפטים הללו? בשביל שאמרת לא חטאתי, שנא' הגני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי (יילקוט שם).

זה היה מצב הדור לפני חורבן הבית. אך בבוא החורבן נפקחו עיניהם והכירו את עצמת ריחוקם, ועל הכרת הריחוק הזה קבעו מועד של ריחוק, ועומק הענין הוא זה: כאשר אדם עומד על עצמת ריחוקו ממנו ית' הוא מבחין: אמנם רחוק, אבל יחס יש כבר בינו לבין בוראו. משאי"כ כאשר אבד לו חשבון על נפשו ששם אין כל יחס. הלא א' אמת ה', ובאיבוד החשבון הוא חי לגמרי בשקר, ושם אין יחס: בעמדו על הריחוק הוא מצטער על הריחוק, אבל הוא עמד על האמת, ונקודת האמת הזאת כבר מקרבתו אליו ית'. די בהכרת אמת זאת, אף שהריחוק הוא נורא, לקבוע עליה מועד של ריחוק!

אין לנו השגה ממדרגת הכלל ישראל בזמן שבית מקדשו קיים, כי אין לנו השגה בקדושת בית המקדש, אך אנחנו, שקועים אנחנו בחפצי גופנו והבלי זמננו, הגנו מוצאים כל סיפוקנו בעולם מגושם זה ולא חסר לנו דבר בחורבן בית המקדש. מקרב לבנו אבד חשבון על נפשנו ומצבנו. ננסה בט' באב לעמוד על כל עצמת הריחוק שלנו מהבורא ית', ותוך כדי צמדנו על ריחוק זה נוכל לקבוע כבר מועד של ריחוק.

ונשאר עלינו לחת טעם לענין חילוק התעניות כי לא מנינו תענית בהורה כי אם יום וזילה ובתוספת חול על הקדש כדכתיב ביום"כ (ויקרא כ"ג) מערב עד ערב תשבתו שבתכם, וכאך התעניות רוצה אינם אלא ביום לבד ולא בלילה, ולמה לא הקטו את כולם כעין של חורה יום ולילה, ובתעניות שהוא מן התורה שבה ע"י נדר ג"כ היה ראוי להיות יום ולילה כשנדר בתם יום אחד. ונראה לומר כי האל ית' לא רצה להכביד על ישראל יותר מדלי אחר שכבר העמים עליהם עול מר"ג מלות, וכמעט שלא היה רשות ביד שום אדם להתענות יום ולילה, אלא שהש"י התיר ולזה ביום העשור שיתענו, שהוא יום שליחה וכפרה להם, ואפילו ביום זה ליה לאכול ולשתות ביום הט' כדי שיוכל להתענות בעשור. וכמ"ס (ברכות ח') בתשעה לחדש והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי כאלו התענה השיעי ועשירי, כלומר כאלו נלקוה להתענות ג"כ בתשיעי. ואם כן אין רשות ביד הכמים לתקן תענית לילה ויום, כי לא היה האל ית' כ"א ביום העשור, ולכן רוב התעניות שהקטו על דברים שאירעו לישראל אינם יום תענית שלם, אלא כדי לעורר הלבבות שיאזו בתשובה הקטו שיתענו ביום הצל לא בלילה שאין רשות להתענות נס בלילה אלא ביום"כ, ובט' באב ג"כ תקנו לילה ויום, מפני הטרות שהוכפלו בו מלד העונות, והרי הוא כיום"כ כי יום זה הוא מוכן לפורענות שאירעו בו ה' דברים חמורים ואלו ירחים בכל שנה שמה ח"ו יארע לנו ג"כ אי זו רעה בו ביום, כי הוא מוכן לפורענות מלד העונות ובתענית יוכפר לנו העון ולא נמות, וכן תעניות שגזירים על כל לרש שלא חנא של הנדר גם כי הם מדרבנן תקנו אותם כעין של חורה האחרונים מטעם זה, שבעת הטרם נעורר לבוהינו בתשובה בתענית כדי שיכופר עוונותינו ולא חנא עלינו הרעה הקרובה לבא, ואם לא ע"ד זו אין רשות לשום אדם להתענות לילה ויום, ומי שנדר להתענות יום אחד שאינו מהענס אלא יום ולא לילה, עם היותו הייב להתענות מן ההורה מלד נדרו, הטעם הוא שבנדריהם אנו הולכים אחר לבון בני אדם שמתענות יום אחד הוא ביום ולא בלילה, ומפני שעל לך הדחק הוא שתקנו ימי התעניות, ומבלי סבה אין לנו רשות להתענות תענית שלם, אחר הנביא ע"ה: זכריה ט' לוס הריבועי ולוט החמורי ולוט השביעי ולוט העשירי יהיו לבית יהודה לשאון ולשמחה, כלומר גם כי התעניתהם בהם ונלעזרתה כמעט מבלי רשות ההורה, תהיו מוצעמים שהשישו והשמחו בהם לכיות ימי משחה ושמחה:

פרק ארבעה עשר

כותב בשם כותבה
 אלה ות"ק כדאבר למן
 בנבוא (רשימה) [גמלים]
 של עירי"ה ה"ה כבשמי"ה
 השנים סמני שריא
 משתבר בןקונגה הכוס
 היא מוסק פורת חמש
 פ"י כמו שמוסף שליש
 על הכספים כן היא פורת
 חמש משמת הכלים
 שאם מכנסת לו כלים
 ששנים אלה וזו נשיב
 אלה וזו כפי מה שישין
 לסכור בשוק אינו סקבל
 עליו לכתוב בכחובתה
 אלא פורת חמש דרתי
 ב"ה מאת והפעם מפרט
 בירושלים סמני שהשנה
 במלה ארון ולבית
 והן פורחין ונבדלים
 והיא הייב בארצות
 חקני לפסק ולכתוב
 פורת חמש וזו היא
 שבה ששסוקבל עליו
 אחריותה סדרי ברבר
 פ' לא פסקה בשעת
 אירוסין ליתן לו אלא
 מה שנתנים לו בשעת
 הנשואין ואת א
 לאשכחתינו שלכל שיה
 וזכה הוא כותב כשפר
 כ"א ד' סמני שוק עתידין
 לבלות והוא הייב
 בארצות והוא מוכן
 שפירח הבלאית על הבעל
 ולאשך סמני דשאר
 כיבשת סמני אלה
 לכ"ז דתתן חמש אם
 מרז מרז לו בעברי
 שאן ברזל דייק סמני

כמה במהרה יכלה חותמו המזמן אלא
 ודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל
 מנה להקטט לעולם ומיבשי ליה אם
 יתן לה צבת אחת והיא השמרנו
 להקטט בו עד שחלה ומשם ואילך
 אין קצבה להכשיתן ויתן לפי כבודה
 או לא יתן לה צבת אחת אלא כדי
 קישוטה ליום: **שפסקו** לה ד'
 מלוח זבובים לקופה של 'בשמיס'
 אע"פ שלפי חשבון הכחוב צבתוה
 אלה אלפים דינרי וזב היה להם לפסוק
 יותר לפי חשבון עשר דינר למנה כיון
 שלא היה לריכזה יותר לא פסקו לה:
ועני אחריה אמן: למעלה (דף סה)
 לא עט אחריה שלא היה בעלה
 חי אבל כאן שהיה חי עט אחריה אמן
 ובעלה הטיל על חמשים שפסקו לה:
 301

אמר רב מעשה *כבתו של נקדימון בן גוריון
 שפסקו לה חמשים ארבע מאות זהובים
 לקופה של בשמים לבו ביום אמרה להם
 *כך הפסקו לבנותיכם וענו ארדיה אמן:
 ח"ד מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רובב
 על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו
 מהלכין אחריו ראה ריבה אחת שהיתה
 מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של
 ערביים כיון שראתה אותו נתעמפה בשערה
 ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני אמר לה
 בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון
 אני אמר לה בתי ממון של בית אביך היכן
 הלך אמרה לו רבי לא בדון מתלין מתלא
 בירושלים מלה ממון חסד ואמרי לה חסד
 ושל בית המיך היכן הוא אמרה לו בא זה
 ואיבר את זה אמרה לו רבי זכור אתה
 להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה
 של זו והייתי קורא בה אלה אלפים דינרי וזב
 מבית אביה היך משל חמיה
 בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר **אשריכם ישראל**
 בומן שעושין רצונ
 של מקום אין כל אומה ולשון שלטת בהם
 ובומן שאין עושין רצונ
 של מקום מוסרין ביד אומה שפלה ולא
 ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן
 של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון
 לא עבר צדקה והתניא אמרו עליו
 על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא
 מביתו לבית המדרש כלי מילת היו
 מציעין

היו טהור להקטט בשמים: **בפנס**
 פנישום או **במנס** **פסקבל** . האל לכל
 מנה ומנה דקאמר לפי חשבון
 השומא קאמר או לפי חשבון שהא
 מקבלן עליו דהיינו פחות חומש: **שם**
ראשונה כו' . איני יודע ליישב סדר
 בעיות הללו לפי שיפת הש"ס ונראה
 בעיני שכן סידרן יום ראשון או כל יום
 יום ואם תמלא לומר כל יום ויום שבת
 ראשונה או כל שבת ושבת ואח"ל כל
 שבת ושבת חמש ראשון או כל חמש
 וחמש ואח"ל כל חמש וחמש שנה
 ראשונה או כל שנה ושנה: **שפסקו**
 לפ **כפמים** . שמת בעלה ובחל לב"ד
 לפסקו לה לרכיזה מנכסיו: **לבו ציוס** .
 לגורך יום אחד: **ולא בדון** **מסלין**
מסלא . ולא קד היו מושלין משל
 בירושלים: **מלס מפון** **ספר** . החולה
 למלוח ממוט כלומר לגרוסו שיקיים
 יחסרתו לצדקה סמך ותסמנו זה
 קיומו: **ואפרי** **לס ספר** . יעשה ממוט
 חסד ושל בית אבא לא עטו לזקה
 כראוי וכלה ממוט: **בא וס ואיבר** **זס** .
 לפי שנתעבר בו: **סוק** **פסל** **פמים** .
 תוספת שהסוף לה החק: **ערביים** **קרי**
 ואמה שפלה ששוכני האלים הם במדבר
 מליעין

[תוספת ספר ע"ג]
 [למל סה]

תוספות ר"ד

הכותבה שם בפ"ג
 דכין והבי קא"ל שם
 במנה ושנה מנה לא
 חתנת לו אלא שתתן לו
 כלים השנים ונשיבם
 כ"ג ו' ולא כשומא
 שכתב הוא בשמי
 הכתובה שסקה ל"י שם
 במנה נחתת ל"א הייב
 ע"י אבל אם ססקה לו
 שחכמים לו כלים שם
 במנה כ"ז שלא שירשו
 ושה מנה סדרי במנה
 הכתוב קא"ל הלך
 נחתת לו ל"א סלע הייב
 ככישות הוא הודש
 כ"ז דתתן כותב בשפר
 הכתובה מנה א' ות
 שומא וזכה במה הייב
 להבנים לו . כ"ד מאת
 נחתת ה' מאת פ"י אם
 ססקה לביא לו שם
 כ"ד מאת כ"ז שלא
 אמרה שיה ר' מאת
 נחתת לו ח"ק שישב
 הוא בכחובת ד' מאת
 הייב קד אלא חנ"י
 שומא ומא בני רידי

דמה וליהנה הוא איהנו
 שהן ולא סמלם פתיחו וז"ה לא תגי אם פתח פתחו לו
 ופניו זה פתיחין ואריכא דהנתיחין קא דתני פסקה להבנים
 לו כספים ור"ק פסקה להבנים לו כלים שם
 במנה שיטה מנה אין לו לבשל להבות סמנה אלא כלים
 שיטתו לו במנה אע"פ שהיא לא יכתוב בשפר
 הכתובה שם במנה) אלא כפונים דינר ולא פני
 לפיכך רב לו כלים שיטה וישמו שם סמנה
 סאכונב בשפר

מורה נבוכים

ח"א דף סו ע"ב מעשה גרבי"ל כו' והיה יולא מירושלים כו' . אמר המורכב היה שמזר ויולא
 מתקום שהיה לירושלים שכבר יאל מירושלים קודם המורכב כדליתא פרק
 הניזקין שהרי נקדימון מנ' עשירים שרפו כנר הנכוני שהיו שם שאל ממון בית אביך להיכן הלך אשאר
 דג' אולנות של ג' עשירים שרפו כנר הנכוני שהיו שם שאל ממון בית אביך להיכן הלך אשאר
 ממון של נקדימון שלא נאכד אז . ושאלמה מ"ה ממון חסר כו' עיין פרש"י ועי"ל נהיפך כל מי שאינו
 נתן לזקה כראוי הוא מתכר המלח שהוא קיום ממוט . ואמר **אשריכם ישראל** בזמן שהתם
 עובדין רלונו של מקום כו' ובזמן שאין עושין רלוט כו' . אמר אשריכם על שני הדדים כי באתם
 שני ההפכיות הם למעלות ישראל כי כל אומה ואומה יש לה שר ומזל בשמים משה"כ ישראל
 שאין להם שום מזל אבל הם חלק ה' כי יעקב חגל נחלתו וע"כ כשעושין רלוט הם למעלה מכל
 האומות ושידיהם כמ"ש הנפ נח השמימה וכו' שדרשו שהוליא את הצדקה המולה למעלה מכל לזכ
 השמים דהין הנפה אלא למעלה למטה אבל כשאין עושין רלוט כו' הקב"ה מסלק שכינתו מהם
 והבי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומזל ולישראל אין שר ומזל :

ב' יום ה' יוסף (Gösa)

זמ' ראה - רמ' ז

ובגמרא סוטה (ל"ו, ב') תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, אי אפשר לומר לוי למטה, שכבר נאמר למעלה, [נפרש"י: שכבר נאמר למעלה, משה כתב בתורה אלה יעמדו לברך וגו' שמעון לוי ויהודה], ואי אפשר לומר למעלה, שכבר נאמר למטה, [נפרש"י: שכבר נאמר לוי למטה, בספר יהושע (מ) כדכתיב וכל ישראל זוקניו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלויים, אלמא כהנים ולויים למטה היו], הא כיצד, זקני כהונה ולויה למטה והשאר למעלה, רבי יאשיה אומר כל הראוי לשרת למטה והשאר למעלה, רבי אומר אלו ואלו למטה הן עומדים, הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה, כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, מאי על על בסמוך, כדתניא וכו', ועי' רש"י, מבואר בכאן, שרבי סובר שלא עלו כלל על ההרים רק כולם עמדו למטה, אלא שששה שבטים עמדו כלפי הר גריזים וששה כלפי הר עיבל, אבל ר' אליעזר בן יעקב ור' יאשיה סוברים שאמנם עלו השבטים על ההרים, אלה על הר גריזים, ואלה על הר עיבל, והכהנים והלויים עמדו למטה, וכן כתב רש"י בפ' תבוא כרעה זו.

ויש להבין, לאיזה טעם נצטוו שכל ישראל יעלו על ההרים אלה מזה ואלה מזה, הלא מדרך העולם שכל מי שמדבר אל הקהל, שהוא עולה על הבמה למעלה ומשמיע את דבריו לפני העם העומדים למטה, כדי שכולם ישמעו את דבריו, וכיון שכאן היו הכהנים והלויים צריכים להשמיע את דבריהם לפני כל המון בית ישראל, היה מן הראוי שהם יעלו על ההר להשמיע את הברכה והקללה לפני קהל ישראל, שהשבטים יעמדו למטה לשמוע את דבריהם,

ובאן נעשה לכאורה היפך הסדר, שהלויים עמדו למטה וכל ישראל עמדו למעלה על ההרים, והלויים נשאו מדברותם מלמטה כלפי מעלה.

ואולי יובן שבא לרמוז בזה ולהורות על מצבם ומעמדם של ישראל, שבכל הזמנים ובכל המצבים הם נמצאים במעלה עליונה תחת השגתו של הקב"ה, והוא ע"פ מה שאמרו בגמרא (מנחות ס"ו ז') במעשה בבתו של נקדימון בן גוריון, שלקטה שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, ובכה ר' יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. וכתב על זה המהרש"א בחידושי אגרות וז"ל: אמר אשריכם על שני הצדדים, כי באמת שני ההפכיות הם למעלת ישראל, כי כל אומה יש לה שר ומזל בשמים, מה שאין כן לישראל שאין להם שום מזל, אבל הם חלק ה' כי יעקב חבל נחלתו, ועל כן כשעושין רצונו הם למעלה מכל האומות ושריהם, כמ"ש הבט נא השמימה וגו', שדרשו שהוציא את אברהם החוצה למעלה מכל צבא השמים וכו', אבל כשאין עושין רצונו, הקב"ה מסלק שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומזל ולישראל אין שר ומזל, ע"כ, וכן כתב בענין זה בעל העקידה.

מבואר מזה, שגם מירידתם ושפלוחם הנוראה של ישראל, ניכר ונודע גדולתם

ומעלתם שהם חלק ה' עמו וחבל נחלתו, ולכוונה זו נצטוו בכאן שישראל יעלו אל ההרים, כדי להראות ולהורות שבשני הזמנים ובשני המצבים, בין כשהם עושים רצונו של מקום ומבורכים בכל הברכות, ובין כשאין עושין רצונו ובא עליהם ההיפך, והם שפלים וירודים, גם אז נראה וניכר מעלתם וגבוהתם, שאין הם עומדים תחת שום שר ומזל, אלא תחת ידו ורשותו של הקב"ה לבד, והם עמו ונחלתו לעולם, ולרמוז על הענין הזה של מעלתם של ישראל, נצטוו להיות השבטים עומדים על ההרים מזה ומזה, בין לברכה ובין להפכה.

[ומה שהלויים עמדו למטה וישראל למעלה, אפשר שהיה בזה רמז על הענין שאמרו בספרי דברים, (והוא ג' ע"ג וז"ל ט') עה"פ ה' אלקיכם הרבה אתכם וגו', הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים, ע"כ, ולכך עמדו כאן העם למעלה ושבט לוי למטה לרמוז על הוראת הענין הזה].

ג.

מדרש איכה פר' ה ס"י כא רבה

לפני הקדוש פרוץ הוא רבונו של עולם שלף הוא השיבנו
 אָמַר לָהֶם שְׁלָכֶם הוּא שְׁנֵאמַר (מלאכי ג. ז) 'שׁוּבוּ אֵלַי
 וְאֶשׁוּבָה אֲלֵיכֶם נְאֻם ה'' אָמְרָה לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם
 שְׁלָף הוּא שְׁנֵאמַר (תהלים פה. ה) 'שׁוּבוּנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ' לָקַף
 נֵאמַר 'הִשְׁיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוָבָה'.

'חֲדָשׁ יְמֵינוּ פְקָדִים' פְּאָדָם הִרְאִשׁוּן פְּמָה דָּאֵת אָמַר
 (בראשית ג. כד) 'וַיִּגְרֹשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּן מִקְדָּם לְגַן עֵדֶן'.
 דָּבָר אַחֵר 'חֲדָשׁ יְמֵינוּ פְקָדִים' פְּמָה דָּאֵת אָמַר (מלאכי ג. ד)
 'וְעָרְבָה לָהּ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם פִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים
 קְדָמֵינוּ' פִּימֵי עוֹלָם' זֶה מִשָּׁה דְכָתִיב (ישעיה סג. יא)

יצחק יוסף יחזקאל
 ירושלים, 180
 180

לכ אברה ח אברה ח קצפת עלינו ער-מאור :

השבענו יי אלוך ונשובה חדש ימינו בקרבם : שמו חתום
חזק

כנסו סמוך אברה מאה וחמשים וארבעה. ויטפו שוב ויחזיקו דרכם
 לחשיעת ה', ופרקיו חמשה ורדמו בן כנ בנ אומר לשום ציטרא אנא.
 וחציו לוכא חחת רגליו :

חזק חמיקוה

כי אם מאם וגו' . מצונו לנביאים הראשונים שדיו חתמון את דבריהם בדברי נחמתי,
 והדרכב כי אם מאם מסאכנו וגו' - השיבנו - החת כי מאם מסאכנוגוהא.
 [והשולש ברכות פ"ה ה"א].

הוא בעל הברכות רשום מעשה שאי אפשר לכתוב בו
 כי אם למאסו. (ג) אם הוא עשה דברים פאלגננד
 רשעו המעלה קצת ומבלתי רחמו בניינו. אף י
 פתול יין שני סיסתו פאלג / והלכותו הוא עשית
 וקיימת ולכן גם הנתיבם היא קיימת, אף הנייה
 הוא עולות ועונות ונצור החף ההוא גם הנתיבם
 עמו. והוא חומר חמרי שמיאסף כלו הוא ע"ה קוף
 ולכן יש מקורו [ע"ה סמוכנ], כל מי שגורם שום
 להחלמות. ופני החלפה כיון לרשיה וזה גם
 רכנו וזה (ברכות פ"ח) ד"ס רבנו עבדו [נפירוהו
 לפרתחלמי דרדכיה סמוכנ] ו"ל, וכן מאי
 לפרתחלמי כי מאם מלחמתו אינה חוביה, עקר רענו
 עמו, ופי מאם מלחמתו אינה חוביה, עקר רענו
 עמו, ולא היה פאלג לעל [מנחת] עליו שמו עליו
 ומלמל ארתי כמי הדרכ החלום שאין להם רובא עו
 כלל, אלא קצת ענינו ומי סוקוף מור וממלח
 עמל, ומה הדרכה מנחמת. ועין חס"ל שור שיה
 כלדרכה פאלג. (סד) כי לפרש הכנה ע"ה המעשה
 כלות הפרנס דמלכס הנלה מפת קוף סיפא לענייה
 עסר סוקוף, ולא עמו מה פס הנחה נעמט עסר

2 יתבלי השממים והארגז וכל צבאם: וכל אלהים פיהם השביעי מלאכתו
 י אשר עשה וישבת פיהם השביעי ונקנה אותו פיה שבת מפל-מלאכתו אשר-
 פרא אלהים לעשות:

א' אלה תולדות השמים והארגז הפאר אמ פיהם עשות יהוה אלהים ארגז
 ה ושקמום: וכל א שיה השדה טרם היתה בארגז וכל-עשב השדה טרם
 הוצמח פיל לא המטיר יהוה אלהים על-הארגז ואדם אין לעבד את-
 הוצמח: ואז יעלה מן-הארגז והשקה את-פל-פני הוצמח: והארגז יהוה
 אלהים את-האדם עפר מן-הארגז ויפה פאפיו נשמת חיים תתי
 ה האדם לפנש מיה: וישע יהוה אלהים ון פארגז מקדום וישם שם את-
 ה האדם אשר יצר: והצמח יהוה אלהים מן-הארגז פל-עץ וחקר
 ה למראה וקוב לקמאל וצג ממים בתוך הן וצג הבעת טוב ורע: ונתר
 י יצא מעדן להשקות את-הען ומשם יפרד והיה לערבצה ראשון:
 א שם האדם פלישון הוא מסבך את פל-ארגז המוליד אשר-שם הנהב
 י יתבי ונתב הארגז והוא טוב שם הפירלח ואין השמים: ושם הנער השני

חזק חמיקוה
 חזק חמיקוה
 חזק חמיקוה

א' אורח אמה מקבל הפקמה ומפל מיה השדה על-גוזנך תלה וצפר תאכל
 ב פל-ימי חויה: ואיכה א שית הוקך ופרד האשה ופרד האשה ודוא
 ב לשופך ראש ואתה משופפו עקב:
 ג ארבה עצמך והוקך פאעב תולך בניי ואל-אישל משקלתך והוא
 ג וקשל-פך:
 ד אשר צויתך לאמר לא תאכל משנו ארוד הארמה פשבך פשבך
 ד תאכלךה פל ימי חויה: וקוצ ורודר האמיה קל ואתלת את-עשב השדה:
 ה פועת אפרה תאכל ללחם ער שוקך אל-הארמה פיי פמנה לקחת פיי-עפר
 ה אתה ואל-עפר חויה: וקרא האדם שם אשתו חויה פיי הוא הויה אם
 ו פל-חיי: והעש יהוה אלהים לאדם ולאשתו פחנות עור וילפשים:
 ז ויאמר יהוה אלהים הן האדם הנה פאמר מפגנו לודעת טוב ורע
 ז ועתה פן-ישלח יחו לקח גם מעץ החיים ואכל ותי לעלים: וישלחחו
 ז יהוה אלהים מן-עודן לעבד את-הארמה אשר לקח משם: ונגרש את-
 ז האדם וישבן מקדום לגן-עדן את-הפרי לים ואת לחט החרב המתהפכת
 ז לשמר את-דרכך עץ החיים:
 ח ונתה ומלך את-קינו ותאמר קנתי איש את-יחוד: ומסך לקחת

7 יתבי
 א' לשמר את-דרכך עץ החיים:
 ב ונתה ומלך את-קינו ותאמר קנתי איש את-יחוד: ומסך לקחת